

Minimize, stabilize or maximize?

Johnson's Vietnam en
geschiedschrijving achteraf

Verder in dit nummer:

- De Britse Peace Society en het ontstaan van de pressiegroep in Groot-Brittannië
- Goed koningschap volgens de Middeleeuwer

Leiden University Institute for History

Redactioneel

1. Minimize, stabilize or maximize?

The benefit of hindsight: a closer look at civilian and military dissent during Johnson's early Vietnam years

Joost Westerweel

2. 'Fighting for peace'

The British Society for the promotion of permanent and universal peace and the rise of the 'pressure group' in Great-Britain 1816-1833

Jelmer Rotteveel

3. De visie van Walter Bower

De Scotchchronicon als bron voor onderzoek naar proto-nationalisme en natievorming in de middeleeuwen.

Wouter van Dijk

4

Acta Historica

5

Uitgave

Acta Historica

www.actahistorica.nl

redactie@actahistorica.nl

11

Acta Historica verschijnt tweemaal per jaar. Wilt u kopij aanleveren? Zie dan de website voor meer informatie. De redactie behoudt zich het recht voor bijdragen te weigeren, redigeren en/of in te korten.

17

Redactie

Jelmer Rotteveel

Wouter van Dijk

Joost Westerweel

Malu Kuhlmann

Omslagontwerp/opmaak

Jan-Alex Bijlsma

Jelmer Rotteveel

redactie@actahistorica.nl

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of welke andere wijze dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de redactie.

ISSN 2213-171X

Acta Historica
platform voor
beginnende historici

Redactioneel

Zie hier het eerste nummer van het nieuwe online tijdschrift Acta Historica, platform voor beginnende historici. Met dit tijdschrift, dat vanaf nu eens in het halfjaar zal verschijnen, hopen wij niet alleen een nieuw lezerspubliek aan te spreken, maar ook vooral om studenten en (pas)afgestudeerden de mogelijkheid te geven interessante wetenschappelijke bijdragen te publiceren.

De stukken in dit eerste nummer zijn bewerkingen van een aantal essays en bachelorscripties, geschreven door (oud)studenten van het Instituut voor Geschiedenis van de Universiteit Leiden. Het eerste artikel is een bewerking van een bachelorscriptie geschreven door Joost Westerweel. Hierin onderzoekt hij in hoeverre de beeldvorming over de tijdens de oorlog in Vietnam door Amerika gevolgde strategie is beïnvloed door een bepaalde mate van 'benefit of hindsight'. Het stuk is toegespitst op president Johnson's 'vroege' Vietnam-jaren, de periode van eind 1963 tot begin 1965. Door na te gaan welke informatie beschikbaar was ten tijde van het conflict zelf, kunnen de 'feiten van toen' gescheiden worden van de 'feiten achteraf' zoals deze bekend zijn geraakt bij latere critici. In het tweede artikel analyseert Jelmer Rotteveel in hoeverre de 'British Society for the Promotion of Permanent and Universal Peace' deel uitmaakte van de veelheid aan sociale bewegingen en 'pressiegroepen' die ontstonden tijdens de eerste drie decennia van de negentiende eeuw. Door de Peace Society te vergelijken met een tweetal andere pressiegroepen uit dezelfde periode, wordt duidelijk dat zij alledrie deel uitmaakten van eenzelfde 'experimentele fase' in de geschiedenis van de sociale beweging. In het derde artikel worden de Middeleeuwse Schotse kroniek Scotichronicon en zijn schrijver Walter Bower onder de loep genomen. Wouter van Dijk onderzoekt aan de hand van passages uit deze vijftiende-eeuwse kroniek wat volgens deze geleerde geestelijke de rol van een Middeleeuwse koning moest zijn. Dat deze vraag nog immer actueel is blijkt wel uit het feit dat ook vandaag de dag nog veelvuldig gediscussieerd wordt over de rol van ons eigen vorstenhuis, al waren de verwachtingen, zo blijkt, zo'n 550 jaar geleden beduidend anders dan vandaag de dag.

Voor het volgende nummer is de redactie weer op zoek naar nieuwe bijdragen. Wil jij ook het resultaat van maanden ploeteren online gepubliceerd zien? Stuur dan je scriptie, essay of paper, samen met een verkorte bewerking van 3.000 tot 4.000 woorden naar: redactie@actahistorica.nl

De redactie

Minimize, stabilize or maximize?

The benefit of hindsight: a closer look at civilian and military dissent during Johnson's early Vietnam years

The problem all historians face when examining the past is that they have the 'benefit' of hindsight. This is no different in the case of the Vietnam War. For instance, we now know that the Vietnamese did not fight for the expansion of communism but more for a united Vietnam and freedom from outside interferences. Also, the animosity between the Vietnamese and Chinese ran far deeper than was believed by the Americans at the time. These beliefs were fundamental to the forming of the American position towards Vietnam. Had policymakers known that they were wrong, they might have acted differently.

However, not everything that we are now familiar with was unknown at the time. This is why I classified the benefit of hindsight as a problem. It is often difficult to determine which information was available to policymakers at the time. However, to know what information they had at their disposal is crucial for the recreation of the situation. For example, if President Johnson had known that the Vietnamese were fighting for a united Vietnam and freedom from outside interferences, reasonably, he would have handled the situation differently. But the question is whether he knew this or whether this is benefit of hindsight. It makes all the difference.

In this article I will separate the benefit of hindsight from the information available at the time for the period of Johnson's early Vietnam years, starting late 1963 up to mid-1965. I will focus on information concerning the choice to follow a strategy of attrition and gradualism, since these were especially influential and flawed as it turned out. In order to do this I will pose two main questions. The first question is to find out which information was available at the time that suggested that these strategies were fundamentally flawed. The second question is whether, if the information was available, leading officials could have known about it.

Given the current situation in Afghanistan and Iraq, the controversy surrounding the Vietnam War is still relevant today. There too, an ongoing struggle is taking place without clearly visible positive results. And just like during the Vietnam War, Americans are increasingly voicing their opposition to an expanded or even stabilized U.S. military role in those countries. However, with respect to Afghanistan and Iraq it is to a large extent still impossible to examine the difference between hindsight and the information available at the time, given secrecy of government sources and internal papers. But with respect to the Vietnam War it is possible. Over the last two decades more and more sources have been declassified which, together with sources that were already available, make it possible to present an integral picture of how the different administrations dealt with the war, its critics, and possible dissenters.

Fragmented visions

When Johnson became president in November 1963, he inherited an advisory effort in South Vietnam from Kennedy and Eisenhower consisting of 22,000 men. The belief in the Domino Theory was one

of the main reasons why these advisers had been committed to South Vietnam. Both Eisenhower and Kennedy had been convinced of South Vietnam's worth as a barrier to prevent communist takeovers in neighboring countries. By the time of the Johnson administration this belief was somewhat weakened, but still present in government circles. But as America had committed itself to defending South Vietnam's independence, there was now something much more valuable at stake in South Vietnam: America's honor, prestige and credibility as a guarantor against subversive communist elements.

Ho Chi Minh Trail

The trail as it ran along the South-Vietnamese border

Source: talkingproud.us

Officials were aware that the costs involved in preventing a South Vietnamese collapse could be so high as to be detrimental to their global interests. In late 1963 Commander of the Marine Corps General Greene bluntly stated: 'Frankly, in the Marine Corps we do not want to get any more involved in South Vietnam, because if we do we cannot execute our primary mission [the protection and defense of Western Europe].'¹ Secretary of Defense Robert McNamara, too,

¹ R. Buzzanco, *Masters of War. Military Dissent and Politics in the Vietnam Era* (Cambridge, 1996) 157.

Prepared to engage

U.S. troops locked in battle

Source: AP Photo, Henri Huet

was hesitant about an increased U.S. military presence. After a trip to South Vietnam in early March 1964 he urged that, even though the situation was growing worse, the U.S. should take only those actions which would strengthen the advisory effort and avoid any overt U.S. actions for the moment.² Nonetheless, almost all top-level government officials, military as well as civilian, were convinced of the necessity to prevent a South Vietnamese collapse. However, there was serious disagreement on how to achieve this.

Especially the military was divided on how best to safeguard South Vietnamese independence. The Air Force Chief of Staff General Curtis LeMay was a firm advocate of an air campaign against North Vietnam and the Ho Chi Minh-trail. Believing that North Vietnam was behind the Viet Cong uprising in South Vietnam, he wanted to bomb and destroy vital installations in North Vietnam and cripple the Ho Chi Minh infiltration route. This would make North Vietnam curtail its support for the Viet Cong uprising, after which South Vietnamese forces would have the upper hand. This idea was supported by General Greene, considering it the most cost-effective way to achieve the objective of genuine South Vietnamese independence. However, Chairman of the Joint Chiefs of Staff (CJCS) General Wheeler, Chief of Naval Operation Admiral Wesley L. McDonald and Army Chief of Staff General Johnson were all against a large air campaign. They considered it too ineffective and too provocative. Bombing North Vietnam might cause the Chinese to intervene, as had happened during the Korean War. In their view, bombing would lead to an escalation of the ground war in South Vietnam, something for which the South Vietnamese certainly were not ready.

Although the military leaders were divided amongst themselves, they were united in their opposition to the strategy of gradualism. General Maxwell D. Taylor considered this the best middle ground between doing nothing at all and bombing them 'back to the stone age' like General LeMay wanted. Its origins lay in the civilian side of the administration, with McNamara as its foremost proponent. Gradualism beheld that the destruction of prime military targets as a way to end a war was no longer an end in itself but a means to an end. That end was the conveyance of a message to the opposing force, namely to start negotiations. If the enemy decided to escalate the war instead of negotiate the U.S. would do the same, essentially threatening the enemy with more destruction if he kept up prosecuting the war. This would prompt the North Vietnamese leadership to make a calculation of costs vs. benefits, eventually making them cease their actions. In theory, this was a very attractive strategy. But almost every military official balked at the idea of implementing it. According to them, the whole strategy was fundamentally flawed. By gradually escalating the war the enemy would have time to adapt to the higher levels of destruction. Also, civilian officials severely underestimated the tenacity of the Vietnamese to avoid negotiations. According to them, the North Vietnamese communists could not be forced to negotiate through gradually increasing levels of destruction. They could only be forced to negotiate by destroying their war-making capabilities.

Starting in January 1964 the Joint Chiefs of Staff (JCS) made clear that according to them what was necessary were 'bolder actions which may embody greater risks.'³ They wanted to mine North Vietnamese ports, bomb vital North Vietnamese targets, and even commit U.S. ground forces if this proved necessary. Actions would have to be initiated with a 'hard knock', meaning that the initial strikes would have to be devastating instead of gradual. After the Gulf of Tonkin incident, which essentially gave Johnson a blank cheque to militarily interfere in Vietnam, and the attack on Bien Hoa Airfield on November 1, the JCS again recommended these actions.

Top-level military and civilian officials in South Vietnam held very different opinions. They wanted neither a 'hard knock' nor a strategy of graduated response. Both the commanding officer of all U.S. forces in South Vietnam, General William Westmoreland, and the, by then, U.S. ambassador General Taylor, believed that in order for U.S. actions to have any effect at all, they ought to be preceded by government stability in South Vietnam. Westmoreland was vehemently against the introduction of U.S. ground forces. Commenting on the advisory effort he said that 'if that effort has not succeeded, there is even less reason to think that U.S. combat forces would have the

² H.R. McMaster, *Dereliction of Duty: Lyndon Johnson, Robert McNamara, the Joint Chiefs of Staff, and the lies that led to Vietnam* (New York, 1997) 76.

³ The Pentagon Papers. As published by the *New York Times* (New York, 1971), 282-285. 'Memorandum "Vietnam and Southeast Asia." from Gen. Maxwell D. Taylor, Chairman of the Joint Chiefs of Staff, to Secretary of Defense McNamara,' Jan. 22, 1964.

desired effect.⁴ Americans would find themselves in the exact same situation the French were in only a decade earlier.

Closing ranks?

The decisions to start the bombing campaign over North Vietnam, codenamed Rolling Thunder, and to commit U.S. ground forces were made in February 1965. By then, the situation in South Vietnam had deteriorated to such an extent that Westmoreland dropped his precondition of a stable and secure South Vietnamese government. He now joined the JCS in requesting stronger actions against the North and more U.S. forces in the South. Ambassador Taylor on the one hand applauded the initiation of Rolling Thunder but was alarmed by the decision to introduce ground forces. He considered U.S. forces simply unqualified to fight a guerrilla war in the Asian forests and jungles: 'the French tried to adapt their forces to this mission and failed; I doubt that the U.S. could do much better.'⁵ Throughout 1965 Taylor would continue to challenge the logic behind the introduction of U.S. ground forces. The JCS, meanwhile, were not satisfied with the amount of forces deployed and the scope of actions undertaken. This would be a recurring pattern. Westmoreland and the JCS would propose a certain number of forces to be deployed and sorties to be flown, after which civilian officials such as McNamara and Secretary

the French tried to adapt their forces to this mission and failed; I doubt that the U.S. could do much better.

of State David D. Rusk would inevitably downgrade these numbers. Meanwhile, by early 1965 the first serious non-military critiques on larger U.S. involvement in South Vietnam began to emerge within the administration. On February 19, 1965, James C. Thomson Jr., one of McGeorge Bundy's staffers, wrote a memo to his boss in which he argued against the logic that underlay the graduated response strategy. He had seen 'no intelligence estimates...which conclude that Hanoi would "call off its dogs" in response to a sustained reprisal track'.⁶ Also, the supposedly 'therapeutic effect in the South of air strikes against the North' were non-existent considering that on February 18 there had been another coup attempt in South Vietnam.⁷ According to Thomson, the only rational alternative remained negotiation because the risks of escalation and possibly a large-scale

Air cavalry

U.S. soldiers during an air assault into hostile territory
Source: Paul McIlvaine Collection

ground war with China were just too big.⁸

A series of war games held by the Joint Chiefs of Staff's Joint War Games Agency from April 1964 through August 1965 also argued against further commitment. The first was held in April 1964. Among others, the participants were Taylor, CJCS Wheeler, LeMay, Director of the CIA John McCone and George Ball, the undersecretary of State. Participants were divided into a U.S. team and a Vietcong/Democratic Republic of Vietnam team. Surprisingly, many of them believed that the VC were not being controlled by Hanoi to any major degree. Also, there was little evidence which indicated that pressure against the North would force the DRV to capitulate. Furthermore, bombing the North could set in motion the costly commitment of major U.S. forces if the DRV did not fold up. At the same time, the real problems in the South, which they all prioritized, would get less attention and possibly less resources. Lastly, there would be a strong domestic reaction to the bombing of the North, which could be potentially damaging to the war effort.⁹ In September 1964 there was another war game, named Sigma II-64. The participants based their choices on the assumption that the American military role in Vietnam would expand. Its conclusions were along the lines of the first war game. Although heavy bombing could destroy industrial and military targets in the North, this would have negligible effect on the war in

⁴ R. Buzzanco, *Masters of War*. 190.

⁵ *The Pentagon Papers*. As published by the *New York Times* (New York, 1971), 282-285. 'Memorandum "Vietnam and Southeast Asia." from Gen. Maxwell D. Taylor, Chairman of the Joint Chiefs of Staff, to Secretary of Defense McNamara,' Jan. 22, 1964.

⁷ Roosevelt Study Center. University Publications of America. *The War in Vietnam: Classified Histories by the National Security Council*. 'James Thomson to McGeorge Bundy,' Feb. 19, 1965.

⁶ Ibidem.

⁸ Ibidem.

⁹ R. Buzzanco, *Masters of War*. 162-163.

the South.¹⁰

In August, 1965, a third war game was held by the JCS. It too was a serious critique on the way the war against the DRV and the pacification program in the South was being executed. In April, General Johnson had urged a conventional approach to pacification, saying that it had three basic requirements: 'A. Find the enemy. B. Fix the enemy in place so that he can be successfully engaged. C. Fight and finish the enemy.'¹¹ However, according to the participants of the war game this conventional approach would not lead to improvement.

Furthermore, they again pointed to the ineffectiveness of the bombing given the fact that the economy was centered on self-sustaining villages. Hanoi could and would absorb the damages.¹³ The insurgency's side believed that time was on their side and that the U.S. could not sustain its expansion in Vietnam.¹⁴ Together with these war games there were reports from the field

We will find ourselves mired down in combat in the jungle in a military effort that we cannot win, and from which we will have extreme difficulty in extracting ourselves.

which did not merit great enthusiasm. CIA Director John A. McCone reported to top-level officials on April 2 on the bombings effectiveness: 'the strikes to date have not caused a change in the North Vietnamese policy of directing Viet Cong insurgency, infiltrating cadres and supplying material. If anything, the strikes to date have hardened their attitude.' He considered the element of gradual escalation of the air war fundamentally flawed: 'With the passage of each day and each week, we can expect increasing pressure to stop the bombing...Therefore time will run against us in this operation and I think the North Vietnamese are counting on this.' When the mission status of U.S. ground forces was changed from a defensive to an offensive posture in early April, he felt that this could only be effective 'if our air strikes against the North are sufficiently heavy and damaging really to hurt the North Vietnamese.' Without adaptation the U.S. could 'expect requirements for an ever-increasing commitment of U.S. personnel without materially improving the chances of victory...we will find ourselves mired down in combat in the jungle in a military effort that we cannot win, and from which we will have extreme difficulty

in extracting ourselves.' He advised against changing the mission of the ground forces if the U.S. was not prepared to strike the DRV more forcefully.¹⁵

On April 6 CJCS Wheeler also commented on the effectiveness of the air war in a report to McNamara. It was 'fair to say that our strikes to date, while damaging, have not curtailed DRV military capabilities in any major way. The same is true as regards the North Vietnamese economy.'¹⁶ A similar assessment, this time concerning the population control in South Vietnam, was sent to Wheeler on July 23, 1965 by Major General Manhart of the Joint Staff. It stated that between June 1962 and July 1965 the percentage of the population under VC or government control had not varied: 'If the statistics could be considered even reasonably accurate, it would appear that little or no progress has been made in the three years of effort.'¹⁷

One of the most serious attacks on the expansion of the U.S. role in South Vietnam came after Westmoreland requested a total of 175,000 troops in June 1965. Alarmed by this request, Under Secretary of State George Ball, already critical of the U.S. role in Vietnam, on July 1 wrote a memorandum to Johnson. According to him there were no guarantees that the U.S. could 'beat the Viet Cong or even force them to the conference table on our terms, no matter how many hundred thousand white, foreign (U.S.) troops we deploy.'¹⁸ He believed the U.S. should limit its liabilities and try to find a way out with minimal long-term costs. The alternative was 'almost certainly a protracted war involving an open-ended commitment of U.S. forces, mounting U.S. casualties, no assurance of a satisfactory conclusion, and a serious danger of escalation [into war with China] at the end of the road.' Once U.S. troops were committed in large numbers and started taking casualties 'our involvement will be so great that we cannot -without national humiliation- stop short of achieving our complete objectives,' which he thought were unattainable. The solution would most likely lead to some short-term costs but would avoid a 'long-term catastrophe.' Militarily he proposed to limit the number of troops to 72,000 but continue the bombing at its then present level. The U.S. should then approach Hanoi for a political settlement. Somewhere along the way they would inject the idea of self-determination for South Vietnam into the preliminary talks leading up to a conference.¹⁹

¹⁰ R. Buzzanco, *Masters of War*, 174-175.

¹¹ RSC. University Publications of America. The War in Vietnam: Classified Histories by the National Security Council. 'General Johnson to JCS,' April 12, 1965.

¹² R.S. McNamara, *In Retrospect. The Tragedy and Lessons of Vietnam* (New York, 1995) 208.

¹³ Ibidem, 208-209

¹⁴ R. Buzzanco, *Masters of War*, 233.

¹⁵ *The Pentagon Papers*, 450-451. 'Memorandum from McCone to Rusk, McNamara, McGeorge Bundy and Taylor on effectiveness of air war,' April 2, 1965.

¹⁶ RSC., 'JCS to McNamara,' April 6, 1965.

¹⁷ RSC., 'Manhart to Wheeler, "Population Control in South Vietnam"', 23 July, 1965.

¹⁸ *The Pentagon Papers*, 459-464. 'Memorandum from George Ball to President Johnson, "A Compromise Solution in South Vietnam"', July 1, 1965. Emphasis in original.

On patrol
U.S. soldiers moving through wetlands, 1965
Source: AP Photo, Henri Huet

From 1965 onward, dissent began to emerge within the military itself too. This dissent, however, did not focus on the reason why the United States were in Vietnam to begin with, but rather on how the objectives could best be reached. Especially the Marines began to question Westmoreland's concept of conventional 'search and destroy' warfare. They argued that the very nature of the struggle and the terrain in Vietnam did not allow for such a conventional strategy. Rather, they argued for a 'coastal enclave' strategy. According to this strategy, American forces would be restricted to certain critical areas, only being allowed to carry out offensive actions in the vicinity of those. This would make resupplying easier and would minimize American casualties, while showing American resolve to the DRV to stay in South Vietnam. The pacification effort would also be greatly expanded. Marine Corps commander in the Pacific Lieutenant General Krulak was a firm advocate of this strategy and his critique of Westmoreland and own ideas found their way to McNamara eventually. However, it was not until August 1966 that he had the opportunity of presenting his ideas personally to the Defense Secretary and the President. By then it was already too late to change strategy though.

Serious re-evaluation?

When Vietnam began to emerge as a serious foreign policy issue in late 1963 it became clear that opinions varied on how to tackle the problem. Civilians in general wanted to keep the American commitment limited by applying the strategy of gradualism. However, they were also deeply committed to preventing a South Vietnamese collapse. This proved to be a perfect formula for an expansion of the war neither side had wanted. The military, too, was convinced of South Vietnam's importance in the fight against communism, though they were split over which strategy to implement. Some wanted to safe-

guard the objectives by an expansion of the ground war, while others

As it turned out, the strategies that were recommended and those that were implemented were both flawed.

advised an expanded air campaign against North Vietnam. They were united, however, in their opposition to the concept of gradualism. According to them a fast, 'hard-knock' approach was the only way to achieve success. As it turned out, the strategies that were recommended and those that were implemented were both flawed.

However, the information that could have led to that conclusion was available at the time of decision-making. The war-games held by the Joint Chiefs of Staff all pointed toward the same conclusion: a vicious and protracted war, from which the U.S. could not withdraw without serious repercussions. Intelligence reports on numerous occasions indicated the bombings ineffectiveness as a means for curtailing DRV support to the insurgency in the South. It was also known that the pacification effort had little effect and was stagnated.

Furthermore, various military officials pointed to the example of the French. They had been in Vietnam with more than half a million troops, but were nonetheless forced to withdraw. This information was picked up by various officials. The military in general strongly disagreed with the strategy of gradualism, although the remedy they proposed, namely far more serious and damaging actions, wasn't a panacea either. There were also military officials, like General Greene, and General Westmoreland, who did not want to get involved in Vietnam in the first place. Once committed, however, most military officials held on to the belief that South Vietnam was crucial in the fight against communism. This is where they differed from some civilian officials. Thomson and Ball, for example, started doubting South Vietnam's worth in early 1965. They considered the price that would have to be paid to establish a stable independent South Vietnam far too high. They pointed toward the growing body of evidence that neither proposed nor implemented strategies would work. More importantly, they had access to the very top of the administration, so leading officials must have known about their critiques. However incriminating it may seem that top-level officials knew about flaws in their strategies, it should not be forgotten that in 1965 the war for the Americans had only just begun in earnest. Although early results were meager, most officials believed that it would take time for their strategies to bear fruit, which is of course not unreasonable to think. Nevertheless, information that could have warranted a change of strategy or even a complete withdrawal was available at the time when crucial decisions were made in early 1965.

¹⁹ Ibidem, 'Memorandum from George Ball to President Johnson, "A Compromise Solution in South Vietnam"', July 1, 1965.

Primary sources (Roosevelt Study Center)

Papers of William C. Westmoreland, part I, History, Statements, and Clippings File

'Ambassador Taylor to State Department', Jan. 5, 1965.

The War in Vietnam: Classified Histories by the National Security Council

'James Thomson to McGeorge Bundy,' Feb. 19, 1965.

'General Johnson to JCS,' April 12, 1965.

'JCS to McNamara,' April 6, 1965.

'Manhart to Wheeler, "Population Control in South Vietnam",' 23 July, 1965.

The Pentagon Papers. As published by the New York Times (New York 1971)

'Memorandum "Vietnam and Southeast Asia." from Gen. Maxwell D. Taylor, Chairman of the Joint Chiefs of Staff, to Secretary of Defense McNamara,' Jan. 22, 1964.

'Memorandum from McCone to Rusk, McNamara, McGeorge Bundy and Taylor on effectiveness of air war,' April 2, 1965.

'Memorandum from George Ball to President Johnson, "A Compromise Solution in South Vietnam",' July 1, 1965.

Bibliography

Buzzanco, R., *Masters of war. Military dissent and politics in the Vietnam Era* (Cambridge 1996)

McMaster, H.R., *Dereliction of duty. Lyndon Johnson, Robert McNamara, the Joint Chiefs of Staff, and the lies that led to Vietnam* (New York 1997)

McNamara, R.S., *In retrospect: the tragedy and lessons of Vietnam* (New York 1995)

Fighting for Peace

The British Society for the Promotion of Permanent and Universal Peace and the rise of the 'pressure group' in Great-Britain, 1816-1842

On 14 June 1816, a group of middle-class gentlemen gathered in the house of William Allen, a Quaker philanthropist, in Plough Court, Lombard Street, in the City of London. It was a meeting, Allen would later write, 'to consider a new society to spread tracts, & against war'.

The official name of this society was 'The Society for the Promotion of Permanent and Universal Peace', usually referred to as the (London) Peace Society.¹ Apart from the works by historians Martin Ceadel and W.H. van der Linden, its history seems to have been largely neglected. Both consider the society merely as a rather small element within the emerging international peace movement of the nineteenth century. In the most recent work, *The origins of war prevention* (1996)², Ceadel traces the developments within the Society between the year of its foundation – a period of 'moderate quietism' – and a period of radicalization (1832-1842). Only after 1832, the year of the Great Reform Bill, did the Peace Society evolve into a modern pressure group. To put it roughly, Ceadel states that these two developments facilitated this change of course. One was domestic, the other foreign. First, the return to power of the Whigs saw an increased period of liberalization, in which 'governments made concessions and reform movements burgeoned'. Second – after a moment of silence – the Belgian Revolution of 1830 caused the Peace Society to speak out and enter a more radical phase, that lasted until roughly 1842. Before 1831, its behavior had resembled that of a missionary or religious tract society.³ However, while it is true that these two 'Great Events' had a definite impact on the Peace Society's course, it is wrong to ignore other factors. As Sidney Tarrow has argued in *Power in movement* (1998), the danger of focusing on such 'great events' is that it is easy to miss the larger, structural changes going on below the surface. Using the concept of the repertoire – introduced by Charles Tilly in 1977 – as a guide, I will show that such structural developments were indeed taking place, and that the changes in the society's repertoire and course were not so much the result of the liberalization of the British political sphere, or caused by increased international tension, but due to a larger, more general shift in the 'repertoires of collective action' between 1750 and 1850.⁴

In this article, I will not study the Peace Society merely within the context of the development of the international peace move-

ment. Instead I will show that the changes within its repertoire were part of a structural change going on in other British pressure groups as well by highlighting some of the similarities between important elements of its repertoire and that of two other pressure groups with a decidedly different mission; the British anti-slavery movement in its various guises between 1807-1839, and the temperance movement after 1830. Although Van der Linden hints at a connection between the struggles for peace and anti-slavery, I will show that this link is much stronger than he suggest. Moreover, I will also argue that this was due to the fact that the three pressure groups were sharing a common origin, and were all part of the same 'experimental phase' spanning the first three decades of the nineteenth century.

Origins and organization

The men who gathered in Allen's house must have known that another society had already been formed, but chose to ignore the fact.⁵ Their society's mission was, in any case, 'to print and circulate Tracts, and to diffuse information to show, that War is inconsistent with the spirit of Christianity, and the true interests of mankind; and to point out the means best calculated to maintain permanent and universal Peace, upon the basis of Christian principles.'⁶ It was based on a central committee in London, the London Committee. Its central committee consisted of at most 36 men, as per the society's rules.⁷ This was soon to become the parent-committee of a number of local auxiliaries, spread all over Britain. The selection of its members was decidedly undemocratic. The London committee had the right to appoint its own members and officers of the association. Only the Treasurer was appointed by a general or annual meeting of the members and subscribers of the Society. It managed a steady string of fourteen to twenty – initially quite private and low-key affairs – meetings each year.⁸ The general meeting of 21 December 1821 for example, was attended by 'five men only'.⁹ In 1825 it was finally moved to the public room; distinguished non-members were invited to address it, and a summary of

¹ W. H. van der Linden, *The International Peace Movement, 1815-1875* (Amsterdam 1987) 3.

² Martin Ceadel, *The Origins of War Prevention: the British Peace Movement and International Relations, 1730-1854* (Oxford 1996) 222.

³ Charles Tilly 'Getting together in Burgundy,' *Theory and Society* 4 (1977) 479-504.

⁴ Charles Tilly 'Contentious Repertoires in Great Britain 1758-1834' in: Mark Traugott (ed.), *Repertoires and Cycles of Collective Action* (London 1995).

⁵ This was the 'Society for Abolishing War', founded in London on March 1816, that saw some activity, but quickly 'passed into oblivion'. Its operations solely included issuing cheap tracts. In: Van der Linden, *The International Peace movement*, 2.

⁶ Rules of the Peace Society, to be found on google books, but here as quoted in Ibidem, 4.

⁷ Rule No. VII states that: 'The business of the Society shall be conducted by a Committee of not more than thirty-six members'. Ibid., 33.

⁸ Martin Ceadel, *Origins*, 222.

⁹ Van der Linden, *The International Peace movement*, 4.

proceedings was published in the society's periodical, the *Herald of Peace*.¹⁰ In all, these were the first signs of increased self-confidence.

Peace Society: message

Being a Christian association meant that the Peace Society would need to formulate its own Christian message on the subject of war. In short, the Society's mission held that the New Testament taught non-violence. This meant that if there was no reason to argue that if this applied to individuals, it would not be applicable to the actions of states. Even if violence was deemed necessary for self-preservation, it was – for Christians – to be superseded by the 'higher demands of their faith'. In a political sense, this form of pacifism was pessimistic. Christian principles needed to be adhered to regardless of the consequences for either state or people. It was, however, optimistic in its faith. A truly Christian nation that would 'put its trust in providence would not be disappointed'.¹¹ The Society firmly considered all war to be unchristian. Presenting war as a moral sin meant that to support the Society was to join the struggle between good and evil, virtue against sin. As such, war attained a 'special status', one that transcended the political sphere, to enter the religious. The strong determination to consider all war unchristian – and to ignore the 'merits' of some conflicts – limited its appeal to some pacifists and would, in time, lead to a lapse into a renewed period of 'quietism' after 1842. After its short flurry of activism in 1831 it would – whenever war threatened – merely reaffirm its statement that all war was unchristian. As such its pacifism had by the 1850s been reduced to little more than 'formal protest'.¹²

A truly Christian nation that would 'put its trust in providence would not be disappointed'

Origins of repertoire

By far the most important influence on the Peace Society's repertoire was wrought by the Quaker movement. During their seventeenth century campaign against the imposition of tithes, they had 'repeatedly bombarded those in power with letters, petitions, tracts and personal representations'. In doing so, they had become what historian Barry Reay calls – rather prematurely – a pressure group.¹³ Whether they can indeed be called a pressure group is open to question, but what is sure is that they

All war unchristian

One of the reasons for the appearance of peace societies – not just in Great Britain but in The Netherlands and France as well – was the war weariness resulting from the Napoleonic Wars. *The Battle of Waterloo* by William Holmes Sullivan (1870-1908)

Source: Bridgeman Art Library

created what Howard Temperly refers to as a political machine' of considerable strength and sophistication, which combined central direction and constituency action. Long before anyone else, the Quakers had become adept at using a broad range of extra-parliamentary action.¹⁴ During their campaign against the slave trade, the Quakers had used the petition as their primary tool for extra-parliamentary action. It was they who had been responsible for the launching of two massive public petitioning campaigns in 1789 and 1792 that had resulted in the abolition of the Atlantic Slave trade (1807).¹⁵ It had not been the first time the petition had been used for secular purposes, but it had not happened on such a large scale.¹⁶ It would increasingly become an accepted tool for applying extra-parliamentary pressure and its success was soon noted by the 'newer' generation of reform movements of the early nineteenth century – including the Peace Society.¹⁷

The spread of 'awareness'

Another tool in the Peace Society's repertoire was the *Herald of Peace*, its own periodical. It first appeared in 1819, and proved an effective means of spreading its pacifist message. Originally it had been an independent publication; this was the result of William Allen's failed conception *The Philanthropist*, that due to a lack of 'variety' – meaning editorial freedom – had proven to be a financial failure. After being in existence for a month however, a group of wealthy committee members took over the publication of the *Herald* as a personal responsibility. When sales continued to drop

¹⁰ Martin Ceadel, *Origins*, 266.

¹¹ Ibidem. 246.

¹² Ibidem. 230.

¹³ Barry Reay, 'Quaker Opposition to Tithes 1652-1660', *Past & Present*, No. 68 (Feb. 1980) 110.

¹⁴ Howard Temperly, 'Anti-Slavery', in: Patricia Hollis (ed.), *Pressure from without: in early Victorian England* (London 1974) discussion on the thesis of Sir George Stephen, 28-31.

¹⁵ J.R. Oldfield, *Popular Politics and British Anti-Slavery. The Mobilisation of Public Opinion against the Slave Trade, 1787-1807* (London 1998) 1.

¹⁶ Howard Temperly, 'Anti-Slavery' 31.

¹⁷ Sidney Tarrow, *Power in Movement*, 42.

– from 1,000 copies to roughly 400 – control tightened further; from that moment on, the Herald would 'be immediately under the control of the London committee' and became its official organ.¹⁸

The auxiliary system

The spread of information served two important purposes. It was instrumental in the creation of the 'auxiliary system', considered by some scholars to be one of the most important developments in the history of collective action in the early nineteenth century.¹⁹ The Bible Society had been the first to start the practice of establishing auxiliaries both in Britain and abroad; other groups, including the Peace Society, soon emulated this.²⁰ Auxiliaries were its local representatives and responsible for the collecting of funds and the spread of information about its activities. The number of Peace Society auxiliaries rapidly increased. By 1818 five had been founded; at Tavistock, Swansea and Neath, Newcastle upon Tyne, Darlington and Hertford. In 1822 the number had risen to seventeen, by 1831 to thirty-one.²¹ Initially auxiliary activity was limited, but steadily increased as the Peace Society radicalized. In 1826 the Huddersfield auxiliary started organising public meetings; two years later the Birmingham auxiliary began spreading the society's publications in local libraries and mechanic's institutes. Both of these initiatives evoked expressions of appreciation from London headquarters, but neither were – surprisingly – followed up.²² Some of the society's auxiliaries were female. In 1822 there was one, by 1824 there were three. The creation of separate women's auxiliaries was a practice that had been in use by the British and Foreign Bible Society since 1811. The separate auxiliaries enabled women to play a more activist role 'without breaching the social convention which debarred respectable women from sitting on committees or speaking at meetings if men were present'²³. It was the Tavistock male auxiliary that first founded a female offshoot in its locality in 1821. Two years later, two more were established. Each one of these was backed by male financial support to increase the number of their subscriptions. Although the Peace Society was careful not to seem too radical in its social signals, it did its best to increase female participation. The number of female participants remained quite insignificant however, and the foundation of a national women's association would only succeed after forty years.²⁴

'Pacifist radicalism' 1830-1832

In 1832, the British Peace Society turned itself into a pressure group. It would not be the only association that stood at the beginning of a 'radical' phase in the 1830s.

The Belgian Revolution

Two of the 'great events' that Ceadel holds mainly responsible for the 'politicization' of the Peace Society, did indeed have an effect on its repertoire. The Belgian Revolution of 1830, would not immediately have any noticeable effect. Indeed, the significance of the Society's response to another – possibly large – European war was that there was none.²⁶ Among some of its members this would give rise to a feeling of ineffectiveness. They appealed to the London Committee to exert itself to prevent the impending war with Holland. The committee replied that the society's objection to war, being of a 'moral, not political, universal [and] not particular' kind, could be taken for granted. Thus the lack of response to the crisis was understandable, but it meant that some of its members became increasingly frustrated. They would become part of a more activist trend within the Society, which was increasingly critical of the old habit of 'quietism'.²⁷

The Reform Act

The other 'great event' was the passing of the 'Great Reform Act' in 1832. A degree of liberalization had already been initiated by the Tories, but the return to power of the Whigs meant this development gathered pace. Immediately, this had its effect on the number of reform movements in Britain. Sidney Tarrow identifies 1832 as a year of triumph for the 'new forms' of repertoires of collective action.²⁸ New, and in some cases influential movements sprang up, such as the temperance movement and the Anti-Corn Law League.²⁹ For existing movements, like the Peace Society, the increased liberalization facilitated a more radical course. So, what did this mean for its repertoire?

Travelling agents

One of the important changes in the Peace Society's repertoire was the additional tool of hiring paid agents in the 1830s. They had the dual task of founding new auxiliaries, and spreading the Society's message

¹⁸ Martin Ceadel, *Origins*, 265-266. Also: Van der Linden, *The International Peace Movement*, 5.

¹⁹ Johann N. Neem, *Creating a nation of joiners: Democracy and Civil Society in early national Massachusetts* (London 2008) 90.

²⁰ Several other Societies too, including the Missionary Society and the School Society, in: Van der Linden, *The International Peace Movement*, 25.

²¹ Martin Ceadel, *Origins*, 222.

²² Ibidem, 267.

²³ Ibidem, 260.

²⁴ Ibidem, 261.

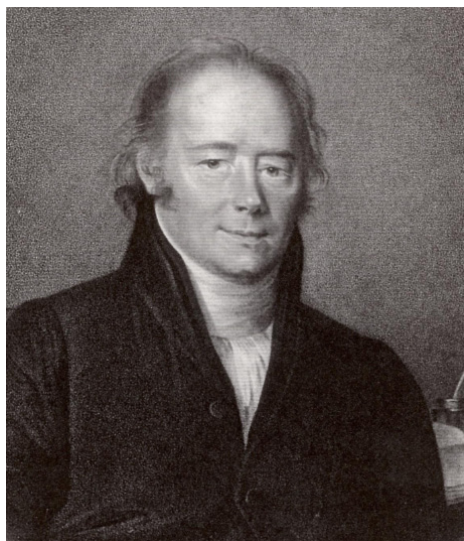
²⁵ Ibidem, 261/262.

²⁶ Ibidem 283.

²⁷ Ibidem 284

²⁸ Sidney Tarrow, *Power in Movement*, 32.

²⁹ Martin Ceadel, *Origins*, 280.

William Allen

Allen was to become one of the principal philanthropists of this period. He had, like many Quakers, acquired considerable wealth in business. Before his involvement in the Peace Society he was heavily involved in the campaign against the slave trade.

Image source:

<http://gallery.e2bn.org>

on the subject of war and peace.³⁰ The adoption of this practice was probably a direct consequence of the anti-slavery movements' decision to create an Agency Committee for the same purpose, in 1831. It did not follow this initiative immediately, probably because it was weary of the possibility that these agents would express political or religious biases which would threaten its impartiality and its respectability.³¹ One of these, captain George Pilkington, was only reluctantly employed by the Society, as he had the habit of speaking out politically. What made him a potential embarrassment to the society was that he adhered to a pacifism that was so radical that it seemed to have anarchist implications. He had propagated his extreme 'no-force' pacifism at an annual meeting in 1833. Nevertheless, the London Committee agreed to pay his expenses, while cautioning him that 'political and party politics must (...) be sedulously excluded' from his lectures'.³² He proved to be surprisingly successful. Mainly due to his efforts, ministers of religion were attracted in larger numbers in the mid-1830s. By 1839 he claimed to have addressed over 40,000 people, travelling more than 12,500 miles. Furthermore, obtaining the 'approbation of our principles by 320 ministers of the Gospel, of all orthodox denominations, without any exception whatsoever'.³³

The Herald of Peace

An important addition to the Society was the hiring of the (Welsh)

Reverend Nun Morgan Harry (1800-42) as its honorific foreign secretary. Under his direction, the Herald of Peace became more politically engaged. In 1837 it expressed sympathy for Mexico in its war with the United States for the reason that it did not want the latter to acquire slave-holding Texas. The following year, it announced its support for the 'anti-slavery cause' and 'the abolition of the punishment of death'. It also began to robustly condemn British policy on several occasions.³⁴

A new phase

It was clear then, that by the 1830s, the Society was entering a new phase in its existence. The Society had stood firm in regard to its principles, and not made any significant changes in the composition of its committee. However, it had adopted a number of new elements to include in its repertoire to propagate its message in a more effective manner than before. The adoption of these new elements in its repertoire was due to the fact that the earlier ones had not proven to be effective, and thus required the addition of new ways to propagate its message. To do so, it would, starting in the late 1820s – but with more effect in 1832 – adopt methods that had been used by other reform associations, and had proven to be successful. As a symbol of its new success, it would reissue all its tracts in a collected edition named All War Antichristian, and in addition, printed its first leaflet Ought we to go to war, in 1840. The annual meeting of that same year was the first to be noticed in the press. The Times reported on the 20 of May: 'The assemblage was very numerous, and consisted of those of almost every religious denomination, the greater proportion being ladies.'³⁵ Much had changed since its early days. In 1842 Joseph Tregelles Price told '[a] very numerous and highly respectable audience' – that had just approved the policy of petitioning Parliament – that in the beginning, 'a very small apartment' had been sufficient. Now, he proudly declared 'this evening as an era in the history of the Society'. It was clear that the Society had come a long way since its early 'quietism', and that it had – self-consciously – become far more radical in its behavior.

The anti-slavery movement

The organizational structure of the anti-slavery movement during this period closely resembled that of the Peace Society. Like the latter, its headquarters was located in the City of London. The Anti-Slavery Committee formed the center of an extensive web

³⁰ Martin Ceadel, *Origins*, 267.

³¹ Ibidem, 267-268.

³² Ibidem, 286.

³³ Ibidem, 297.

³⁴ Ibidem, 290.

³⁵ Ibidem, 302.

of auxiliary organizations scattered across Britain. These auxiliaries performed much the same tasks as those of the Peace Society. Some were no more than 'a small group of sympathetic parishioners', but some, especially in the larger cities, were capable of independent policy-making. As noted before, the same was true of some auxiliaries of the Peace Society. As was the case with the Peace Society, its committee in London was the main executive body.³⁶ The anti-slavery movement's repertoire was for the most part derived from that of the Quaker 'political machine' and the anti-slave trade agitation that had followed it. Its repertoire went through a similar period of radicalization between 1829-1832. When its 'older' repertoire proved to be ineffective, new tactics were needed. During this period, the movement made more determined efforts to influence public opinion. Various methods were employed for this purpose.

Howard Temperly disagrees with the notion that the period of 1829-32 went through a 'revolution', but argues that it was part of a reversion to older practices.³⁷ These practices originated from the same source as those of the Peace Society; the great Quaker 'political machine' and the Society of Friends. As mentioned before, these elements of the repertoire were now used on a much larger scale. In this respect, as we have also seen, the anti-slavery movement set an example in a number of cases, for the Peace Society and other reform organizations. With the example of success – the passing of the slave trade Act in 1807 – the Anti-Slavery Society would employ many of the same methods between 1829-32. Other reform organizations followed suit.

The transfer of elements of repertoire was by no means one sided. The use of anti-slavery periodicals was new. The use of periodicals in general was not. As we have seen, the Peace Society had already established its own periodical the *Herald of Peace*, as early as 1819. Now, in the mid-1820s and early 30s, two anti-slavery periodicals appeared. The *Anti-Slavery Reporter* in 1825, and the *Agency Committee's Tourist* in 1832.³⁸ Another practice that might have originated from the Peace Society was the adoption of the 'radical notion' that slavery was a moral sin. This notion not only clearly defined who was abolitionist and who was not – as was the case with pacifists and pacifists in the Peace Society³⁹ – but it had political consequences too. It lifted slavery out of the political sphere and transformed it into a 'religious crusade'. Like war, it meant that sla-

very gained a special status. It was an evil to be abolished as soon as possible. This immediatism meant that its attitude toward Parliament would alter significantly. If Parliament would not act on its own to abolish this moral sin, it would have to be compelled.⁴⁰ This more radical course would prove, in the end, to be quite successful.

In 1833, slavery was abolished. The establishment of the more radical Agency Anti-Slavery Society in 1832 was to be a clear institutional break with the past. The events of 1832-33 had shown its supporters that public agitation could be an effective political weapon, and the use of simple moral arguments was essential. Confronting people with the choice between right and wrong, sin and redemption, was a much surer way of getting the Parliament's co-operation than by repeating parliamentary speeches, something that the Peace Society had found out earlier.⁴¹

The Temperance movement

The other significant social movement, one that would benefit directly from the outcome of the 'experimental phase', was the temperance movement. Intemperance would not be perceived as a problem in British Society until the nineteenth century. Then, intemperance became increasingly conceived as a 'problem' to be resolved.⁴² Since the early 1830s, the temperance move-

The 'radical notion' that slavery was a moral sin not only clearly identified who was not, but had political consequences too.

ment was a traditional middle-class movement in which upper class reformers and ministers provided leadership to educate those below them.⁴³ From the outset, the aim of the movement was nothing less than 'produc[ing] a great change on public opinion and practice'. It was their object to 'awaken public attention to the incalculable and increasing evils of intemperance'.⁴⁴ This seems quite similar to the anti-slavery and Peace Society's efforts to give their respective causes a 'special status'. The temperance movement wanted a reformation of the drinking practices of all classes. In this respect, they differed from most other reform movements, like the Peace Society, that wanted their own

³⁶ Temperly, 'Anti-Slavery', discussion on the thesis of Sir George Stephen, 28-30.

³⁷ Ibidem, 30.

³⁸ Ibidem, 33.

³⁹ Pacifists were opposed to all war, *pacifists* on the other hand, merely opposed offensive war. See: Martin Ceadel, *Origins*.

⁴⁰ Temperly, 'Anti-Slavery', 35.

⁴¹ Ibidem, 39.

⁴² Lilian Shiman, *Crusade against drink in Victorian England* (London 1988) 2.

⁴³ Ibidem, 4.

⁴⁴ Ibidem, 9.

class to set the example for the lower. The early temperance reformers introduced very few innovations in the established techniques of reforming movements in Britain. They were to base their repertoire on the successful examples of others. They frequently held public meetings, and adopted a system that appears to have been based on the auxiliary system employed by both the anti-slavery movement and the Peace Society. It was created in a reversed order. To spread information about its aims it first began to set up local associations in every town where there was sufficient support.⁴⁵ Keeping contact between these local 'auxiliaries' and the foundation of new ones, was carried out by travelling agents.⁴⁶ This way, instead of originating in London, the movement found fertile ground in the north of Britain.⁴⁷ Support for its cause was very limited in the capital, and it was not until 1831 that it succeeded in founding a permanent London Temperance Society. A few months later, after a highly successful public meeting in London, attended by a number of members of the ruling class, it was decided to change its name to the British and Foreign Temperance Society (1831) and make it a national body, the only one representing the entire moderation movement.⁴⁸

Conclusion

It is clear that the 1830s marked an important transition in the development of the pressure group. The Peace Society is a good example of how reform movements that were created between 1790 and 1830 went through an 'era of experimentation'. This era would eventually give way to one of increased self-confidence, from which other pressure groups benefited. During the era of experimentation, a sort of 'template' was created, that could easily be adopted by successive

groups, of which the temperance movement is a good example. The era of experiments had its own roots in the seventeenth century; its foundation was created during the Quaker's fight against legislation injurious to themselves. Only later, in the 1780s, would the tools that their 'political machine' created be picked up to be used to right other – moral – wrongs. The movement to start off the era of experiments was the anti-slave trade society. Inspired by its success, other movements soon sprang up. The Peace Society took part of this new phase. In the 1830s, the political climate had sufficiently changed to accommodate other pressure groups. But it was not just due to a more lenient attitude of the British government. The tools that the anti-slavery movement had picked up from the anti-slave trade society's repertoire, combined with other elements that were transferred from trade and other movements – like the Peace Society – helped it to achieve its great victory of 1833. Seeing that their efforts eventually paid off, and being freed from the restrictions of the Tories, the Peace Society gained confidence and radicalized. It would outlive the era of experimentation and – accompanied by a host of new pressure groups who were quick to copy the successful repertoires of others – would enter a new era. The 'age of experiments' would give way to an era of increased self-confidence.

Primary sources:

The Herald of Peace

Tracts of the Society for the Promotion of Permanent and Universal Peace (1-)

Annual Reports of the Society for the Promotion of Permanent and Universal Peace (1-)

Bibliography

Ceadel, M., *The Origins of War Prevention. The British peace movement and international relations, 1730-1854* (Oxford 1996)

Van der Linden, W.H., *The International Peace Movement, 1815-1875* (Amsterdam 1987)

Johann N. Neem, *Creating a nation of joiners: Democracy and Civil Society in early national Massachusetts* (London 2008)

Temperly, H., 'Anti-Slavery', in: Patricia Hollis (ed.), *Pressure from without in early Victorian England* (London 1974)

Oldfield, J.R., *Popular Politics and British Anti-Slavery. The Mobilisation of Public Opinion against the Slave Trade, 1787-1807* (London 1998)

Traugott, M., (ed.), *Repertoires and Cycles of Collective Action, Charles Tilly 'Contentious Repertoires in Great Britain 1758-1834'* (London 1995)

Raey, B., 'Quaker Opposition to Tithes 1652-1660' *Past & Present*, No. 68 (Feb., 1980) 98-120

Shiman, L., *Crusade against Drink in Victorian England* (London 1988)

Tarrow, S., *Power in Movement* (Cambridge 1994)

Tilly, C., 'Britain creates the Social Movement', in: *Social Conflict and Political Order in Modern Britain*, James E. Cronin and Jonathan Schneer (ed.) (London 1982)

Tilly, C., 'Getting together in Burgundy.' *Theory and Society* 4 (1977) 479-504.

⁴⁵ Lilian Shiman, *Crusade*, 11.

⁴⁶ Ibidem, 13.

⁴⁷ Ibidem, 9.

⁴⁸ Ibidem, *Crusade*, 12.

De Scotichronicon als bron voor onderzoek naar proto-nationalisme en natievorming in de Middeleeuwen

De visie van Walter Bower

Wie de geschiedenis van Schotland bestudeert, kan zich niet aan de overtuiging onttrekken dat de langdurige en verwoestende strijd met buurland Engeland een groot stempel heeft gedrukt op het nationale bewustzijn van de Schotten en het versterken van eventueel aanwezige proto-nationalistische gedachten aan Schotse zijde. Bewijs voor deze bewering is te vinden in bronmateriaal uit de tijd zelf, onder andere in de Scotichronicon, een belangrijke kroniek die de geschiedenis van de Schotse natie en Schotland beschrijft vanaf de oorsprongsmythe duizenden jaren voor Christus tot de dood van koning James I in 1437 na Christus.

Deze kroniek wordt door de National Library of Scotland bestempeld als waarschijnlijk het belangrijkste Middeleeuwse geschiedkundige werk over vroege Schotse geschiedenis. In deze kroniek zijn tal van voorbeelden te vinden waaruit het bestaan van een gevoel van eenheid binnen de Schotse natie en het idee van Schotland als een abstracte entiteit zijn op te maken. Ook wordt er volop gebruik gemaakt van de gelegenheid om de verdorvenheden van de vijand, Engeland, af te zetten tegen het goede van het eigen land, Schotland. Proto-nationalisme is een geschikte noemer om al deze uitingen onder te scharen. De manier waarop de schrijver van deze kroniek, de abt Walter Bower (1385-1449), zijn ideeën over het welzijn van Schotland en de Schotten richting geeft, is door ze te dirigeren naar de persoon van de koning van het land. In de persoon van de koning lag immers de macht besloten richting te geven aan de koers van het land, tevens moesten zijn gedragingen tot voorbeeld dienen voor zijn onderdanen. Het geheel van deze gedragingen, regeren en het leiden van het land wordt ook wel 'koningschap' genoemd.

Het doel van dit artikel is erachter te komen wat de visie was van Bower, auteur van de Scotichronicon, wat betreft koningschap. Hoe dacht hij over de belangen van Schotland als natie? Hoe zouden die het best vertegenwoordigd kunnen worden door de koning? Kortom, wat ziet Bower als goed en slecht koningschap en hoe is dit in verband te brengen met zijn visie over hoe de Schotse natie zijn rol in de wereld zou moeten invullen? De methode om hier achter te komen is door terug te gaan naar de bron en in de kroniek zelf te kijken naar de passages waarin Bower over de verschillende Schotse, maar ook buitenlandse, koningen schrijft. Hieruit is af te lezen welke manieren van regeren hij waardeert en welke niet.

Om een goed beeld te krijgen van hetgeen onderzocht wordt zal er eerst een korte beschrijving van het manuscript gegeven worden en verteld worden hoe het mogelijk is dat dit Middeleeuwse document in deze tijd nog te bestuderen is. Het is belangrijk de achtergrond van een manuscript te kennen alvorens het te onderzoeken. De inhoud van een bron is namelijk vaak alleen op waarde te schatten wanneer de ontstaansomstandigheden ook bekend zijn. Bovendien is het van belang te weten of het om een origineel manuscript gaat of een kopie, hetgeen zeer vaak voorkomt bij de studie naar Middeleeuwse bronnen. Het in handen hebben van een kopie hoeft geen

belemmering te zijn voor het onderzoek, mits in ogenschouw wordt genomen dat er wijzigingen in de oorspronkelijke tekst aangebracht zouden kunnen zijn.

Voorts zal de auteur van het werk aan bod komen. Enige kennis van de persoon Walter Bower en zijn achtergrond is noodzakelijk om een goed beeld te kunnen vormen van de waarde van zijn geschriften en hoe betrouwbaar deze zijn. Hierbij is het belangrijk naar de sociale positie van Bower te kijken. Was hij in de positie bepaalde zaken te beschrijven en te beoordelen en was hij intellectueel toegerust voor deze taak? Een ander belangrijk aspect dat onder de loep genomen dient te worden zijn de omstandigheden waarin Bower zijn kroniek schreef: was er sprake van oorlog of vrede, rust of instabiliteit? Deze zaken kunnen alle Bower's geschriften gekleurd hebben en moeten dus nader onderzocht worden.

Hierna zal op de inhoud van de kroniek ingegaan worden. Vanwege het beperkt aantal pagina's dat dit artikel mag beslaan zal slechts een kleine selectie van passages uit de bron behandeld worden om

Scota en Goidel Glas

Afbeelding uit Bower's Scotichronicon

Bron: Corpus Christi College, Cambridge. MS C 171, f 14r

Bower's visie op koningschap duidelijk te maken. Dit zal gebeuren door hem eerst aan het woord te laten over wat in zijn ogen slechte koningen waren, gevolgd door voorbeelden uit de kroniek waarin Bower spreekt over goede koningen. Tot slot volgt de afweging van zijn waardeoordelen en de conclusie van het onderzoek. Alle verwijzingen

gen naar de kroniek in de tekst zelf zijn overigens naar de Engelse vertaling in de synoptische editie van de kroniek, dit om het leesge-mak te vergroten.

Overlevering van de kroniek

De versie van de *Scotichronicon* die ik voor dit artikel heb gebruikt is hoogstwaarschijnlijk de werkversie van Walter Bower geweest. Ik raadpleegde deze bron met behulp van de synoptische editie van professor D.E.R. Watt. Watt gebruikt het Corpus Christi manuscript, afgekort MS C, als leidend manuscript waarop hij zijn vertaling van het oorspronkelijk Latijnse document naar het Engels baseert. Dit manuscript heet zo omdat het in Corpus Christi College, Cambridge, bewaard wordt. In de marges van dit manuscript zijn aanvullingen en wijzigingen geschreven.¹ Deze aanpassingen zijn in de andere vijf bewaard gebleven volledige versies van de kroniek geïncorporeerd in de hoofdtekst zelf. Dit wijst erop dat MS C de oudste van de be-waard gebleven manuscripten is.² Bovendien maakt het gekrabbel in de marges van MS C aannemelijk dat dit het document is waaraan Bower tussen november 1441 en oktober 1447 gewerkt heeft. Tot aan zijn dood in 1449 is Bower waarschijnlijk wijzigingen blijven aan-brengen in zijn werk.

Naast MS C bestaan er zoals gezegd nog vijf andere volledi-ge kopieën van de tekst. Deze zijn het zogenaamde Royal Manuscript (MS R), het Donibristle Manuscript (MS D), het Brechin Manuscript (MS B), het Harleian Manuscript (MS H) en het Edinburgh Manuscript (MS E). Over het algemeen vertonen al deze kopieën het kenmerk dat de wijzigingen en aanpassingen in de marges van MS C zijn ingepast in de hoofdtekst van het betreffende manuscript. Ook zijn er enkele in-gekorte versies van de *Scotichronicon* bewaard gebleven, deze zijn in dit geval echter niet relevant aangezien voor dit onderzoek het origi-nele manuscript van de kroniek is gebruikt.⁴ Mijn werkeditie is zoals gezegd gebaseerd op MS C, waar echter lacunes in de tekst zitten of ernstige beschadigingen het manuscript onleesbaar maken is MS D gebruikt. Latere manuscripten zijn alleen geraadpleegd wanneer na bestuderen van deze twee versies nog onduidelijkheden bestonden.⁵ De kroniek zelf werd geschreven door een monnik in de abdij van Ich-colm, een eilandje in de Firth of Forth in de buurt van Edinburgh en was bestemd voor de bibliotheek van de abdij. Na de dood van Bower in 1449 blijft het document tot 1464 in de abdij maar in de honderd jaar daarna is het document spoorloos. In 1575 duikt het weer op in

de collectie van aartsbisschop Matthew Parker die hij na zijn dood nalaat aan Copus Christi College in Cambridge. Daar ligt het tot op de dag van vandaag.

De opbouw van de kroniek is als volgt. Bower begint met het voorstellen van de auteur en de schrijver. Hij noemt John For-dun (vóór 1360- ca. 1384) als auteur. Deze John Fordun schreef in de veertiende eeuw al een kroniek over de Schotse geschiedenis. Bower ziet wat hijzelf doet als voortzetting van Fordun's werk, vandaar dat hij Fordun de auteur noemt en zichzelf de 'schrijver'. Hierna volgt Bower's rechtvaardiging voor zijn werk. Hij verklaart dat hij tot het schrijven opdracht heeft gekregen van Heer David Stewart van Ro-syth.⁶ Deze verordonneerde hem het werk van Fordun te kopiëren en aan te vullen tot zijn eigen tijd. Dit resulteerde in zestien zogenaam-de 'boeken', of delen van de kroniek. De delen één tot en met vier zijn hoofdzakelijk het werk van Fordun, de rest is van de hand van Bower. Hierbij moet gezegd worden dat in de delen van Fordun door Bower veelvuldig passages zijn gewijzigd of aangevuld. Hierna volgt in chronologische volgorde de geschiedenis van de Schotse natie en Schotland tot 1437, met af en toe uitwijdingen over continentaal Eu-ropa en kwesties van morele aard.

Walter Bower's achtergrond

Nu de kroniek aan bod is geweest, is het tijd de auteur ervan wat nader te bekijken. Walter Bower werd in 1385 in het Schotse plaatsje Haddington geboren.⁷ Dit ligt in het oosten van de streek Lothian, ten oosten van Edinburgh. Over zijn familie is niets met zekerheid te zeggen, hoewel hij waarschijnlijk verwant was aan Alexander Bow-maker, een Augustijner kanunnik van St. Andrews en leraar van de gelijknamige universiteit.⁸ Rond het jaar 1400 werd hij opgenomen in de gemeenschap van Augustijner kanunniken die de kathedraal van St. Andrews dienen en wijdde zich daar naast zijn godsdienstige verplichtingen als novice aan studie. In 1410 opende de zojuist op-gerichte universiteit van St. Andrews zijn deuren en ging Bower daar kerkelijk recht studeren.⁹ Na zijn studie werd hij in 1417 aangesteld als abt van het Augustijner klooster op het eiland Inchcolm in de Firth of Forth. In 1418 werd hij ingezegend als abt van de abdij van Inch-colm, hij zou deze positie zijn hele verdere leven bekleden. Hij deed wel tweemaal een poging hogerop te komen en abt te worden van de rijkere abdij van Holyrood.¹⁰ Deze pogingen liepen echter op niets uit. Ondanks het feit dat hij abt was van een kleine abdij als die van

¹ W. Bower (vertaling D.E.R. Watt), *Scotichronicon* vol. 9 (Aberdeen 1998), xiii.

² Ibidem, 212-213.

³ W. Bower (vertaling D.E.R. Watt), *Scotichronicon* vol. 1 (Aberdeen 1993), xiii-xiv.

⁴ Ibidem, xiii-xiv

⁵ Bower, *Scotichronicon* vol. 9, 149.

⁶ Ibidem, 3.

⁷ D.E.R. Watt, 'A national treasure? The *Scotichronicon* of Walter Bower.' in S.J. Brown & A. Grant (eds.) *Scottish Historical Review* 76:1:201 (Edinburgh 1997), 44.

⁸ D.E.R. Watt, 'Biography of Bower,' in D.E.R. Watt, (ed.) *Bower's Scotichronicon* vol. 9 (Aberdeen 1998), 204.

⁹ Ibidem, 204-205.

¹⁰ Ibidem, 206.

Inchcolm had hij toch de nodige invloed aan het koninklijk hof. Bower was één van de meest vooraanstaande geestelijken van het land en was na de terugkeer van koning James I uit Engelse gevangenschap een regelmatige deelnemer aan koninklijke raadsvergaderingen. Ook werd hij regelmatig belast met opdrachten binnen het koninklijke bestuursapparaat zoals het verzamelen van belastinggelden.¹¹ Over zijn politieke ideeën is het een en ander bekend, al is het weinig. Tijdens een debat in een algemene raadszitting in oktober 1433 in Perth vergaderde men over de reactie op het sturen van een vredesgezant door Engeland. Bower was tijdens die vergadering groot voorstander van het afwijzen van de Engelse toenadering vanwege het eerder aangegane Schotse verbond met Frankrijk. Na de dood van James I was Bower betrokken bij zaken rondom de regering van de jonge James II die nog minderjarig was.¹² In deze hoedanigheid bezocht hij verschillende vergaderingen en parlementszittingen. Ondertussen was hij ook nog altijd abt van de abdij van Inchcolm en in deze periode begon hij tevens met het schrijven de *Scotichronicon*. Het is waarschijnlijk dat hij voor het verkrijgen van bronmateriaal verschillende malen de abdij van Dunfermline heeft bezocht, deze had een grotere bibliotheek dan Inchcolm en was bovendien niet ver weg. Ook is het aannemelijk dat hij de universiteit van St. Andrews heeft aangedaan om materiaal voor zijn kroniek te verkrijgen.¹³ Bower zelf vertelt ons dat hij in november 1441 bezig was met het schrijven van de kroniek en we weten ook dat hij klaar was in oktober 1447.¹⁴ In de twee jaar resterend voor zijn dood is Bower waarschijnlijk door blijven gaan met het maken van aanpassingen en het toevoegen van aanvullingen aan de kroniek.

*Bower zet zich scherp af tegenover Engeland, de
aloude vijand van elke Schot*

Bower blijkt dus een geleerd man te zijn, hij heeft gestudeerd en was veelvuldig betrokken bij politieke zaken van landsbelang. Wat hij over zulke zaken te zeggen heeft is dus zeker van belang en bovendien niet uit de lucht gegrepen. Hij heeft de politieke besluitvorming in zijn land van dichtbij meegemaakt en heeft dus zeker kennis van zaken op dit gebied. Bovendien heeft hij door zijn academische achtergrond de competentie deze gebeurtenissen op een juiste manier te duiden. In de kroniek blijkt echter meermalen dat in Bower ook een zekere proto-nationalist schuilgaat, als je dit zo kunt noemen.

Hij zet zich scherp af tegenover Engeland, de aloude vijand van elke Schot. Hij heeft ook een sterke voorkeur voor sterk koningschap, zoals ik later in dit onderzoek zal toelichten.

James I
Koning van Schotland, schilder onbekend.
Bron: Scottish National Portrait Gallery, Edinburgh

Politieke situatie tijdens het schrijven van de kroniek

De omgeving waarin de overtuiging van Bower tot stand kwam kan zeker meegeholpen hebben aan het ontstaan ervan. De tijd waarin Bower zijn *Scotichronicon* schreef was namelijk een tijd van veel instabiliteit en politieke onrust in Schotland.¹⁵ In 1437 werd koning James I vermoord, ten gevolge van zijn meedogenloze politiek van machtscentralisatie. Na zijn terugkeer in 1424 uit Engeland, waar hij sinds 1406 gevangen had gezeten, voerde James een harde politiek die erop gericht was meer macht en land in handen van de koning te doen belanden ten koste van de Schotse adel.¹⁶ Zo arresteerde hij onder andere de machtige hertog Murdoch van Albany, die verantwoordelijk was voor de dood van James' oudere broer en toenmalig troonopvolger.¹⁷ Dat hij hiertoe in staat was na een afwezigheid van achttien jaar maakt duidelijk wat een machtige positie het koningschap van Schotland binnen de landsgrenzen inhield. James I maakte met deze harde politiek vijanden onder verschillende machtige adellijke families. Enkelen hiervan pleegden in 1437 een coup poging, deze mislukte, maar James I werd wel vermoord.¹⁸ Zijn zoon James II kwam hierdoor al op jonge leeftijd op de troon (van 1437 tot 1460). James II was echter pas vanaf 1449 volwassen.

¹¹ D.E.R. Watt, 'Biography of Bower', 206.

¹² M. Brown, 'Vile times: Walter Bower's last book and the minority of James II,' in R.A. Mason & C. Kidd (eds.) *Scottish Historical Review* 79:2:208 (Edinburgh 2000), 165

¹³ Watt, 'Biography of Bower,' 207.

¹⁴ Bower, *Scotichronicon* vol. 1, 25.

¹⁵ H.L. MacQueen, 'Scotland politics, government and law,' in S.H. Rigby (ed.) *A Companion to Britain in the Later Middle Ages* (Oxford 2003), 284

¹⁶ MacQueen, 'Scotland politics, government and law', 304.

¹⁷ Ibidem, 301.

¹⁸ Ibidem, 302.

Tot die tijd werd het land afwisselend geregeerd door wisselende coalities van adellijke families, waarvan de Livingstons, Douglasses en Crichtons de belangrijkste spelers waren.¹⁹ Eenmaal volwassen zet James II de centralisatiepolitiek van zijn vader voort. Dit leidde tot een openlijk conflict in 1452 met de Douglasses dat James II uiteindelijk in 1455 won, waarna hij de landerijen van de Douglasses aan de koninklijke domeinen kon toevoegen.

In de jaren waarin de *Scotichronicon* geschreven werd zat er dus geen volwassen koning op de troon maar werd het land geregeerd door steeds veranderende facties van hoge adellijke families, dit kwam de stabiliteit van het bestuur niet ten goede. Doordat er in de regeringsperiode van James I wel in grote mate sprake was geweest van rust en politieke stabiliteit is het niet vreemd dat Bower in zijn kroniek zoveel de nadruk legt op het belang van een sterke koning die zorgt voor rust en vrede in het land.

Bower's visie op koningschap

Om een goed en breed beeld te krijgen van de ideeën die Bower had over koningschap en hoe dat door een koning ingevuld diende te worden, is het nodig eerst te bestuderen wat Bower zag als slecht koningschap. Allereerst zal hier dan ook een selectie passages uit de *Scotichronicon* behandeld worden waaruit naar voren komt wat Bower slechte koningen vond en waarom. Zo schrijft Bower in zijn vierde boek over de troonsbestijging van koning Cullen in 965²⁰:

He was worthless and careless as regards ruling the kingdom, and nothing kingly or worth recording was performed in his reign. For he spurned the advice of reasonable men and clung to all the pursuits of the young like a second Rehoboam. He was a notorious seducer of young girls and a lustful adulterer of the wives of magnates and private citizens. (...) shortly afterwards to the joy of many people and the grief of very few he was killed by Rhiderch. (IV, c.29, r. 3-8, 23-25)

In deze passage wordt Cullen neergezet als waardeloze koning. Het feit dat dit gebeurt door het afkeuren van de vele seksuele escapades van de koning is op zich niet verwonderlijk omdat dit moreel verwerpelijk is, zeker in de opinie van een geestelijke. Bower noemt echter ook het in de wind slaan van advies van raadgevers als reden voor zijn slechte koningschap. Dit lijkt enigszins opportunistisch van Bower aangezien hij in andere delen van zijn kroniek sterk koningschap onafhankelijk van adviseurs roemt. Dit is echter alleen het geval wanneer het om slechte raad gaat. Wat slechte of goede raad is, is uiteraard discutabel en afhankelijk van de context. Bovendien komt

deze passage uit het vierde boek van de kroniek, wat betekent dat hij waarschijnlijk van de hand van Fordun is. Bower heeft deze passage echter ongetwijfeld ook gelezen en is het er niet mee oneens geweest, anders had hij er wel aanpassingen in gemaakt, mag worden aangenomen. De verwijzing naar Rehoboam is overigens naar een koning uit het Oude Testament, die ook goede raad van adviseurs in de wind sloeg en er nogal een grote schare echtgenotes en minnaressen op na hield. Bower wijst erop dat deze koning niet geliefd was bij het volk, aangezien hij vermeldt dat toen Cullen vermoord werd dat tot vreugde van velen was en tot verdriet van zeer weinigen. Later in dit artikel zullen we zien dat Bower deze manier van natievormend schrijven vaker toepast, ook in gevallen van goede koningen waar hij zal vermelden dat ze de grote steun van het Schotse volk genoten. Op deze manier creëert Bower een ver in het verleden teruggaand idee van saamhorigheid bij de Schotten onderling en trouw aan hun koning, een typisch voorbeeld van 'invented tradition'.

Een ander voorbeeld van inadequaat koningschap geeft Bower ons met zijn beschrijving van koning Duncan I, kleinzoon van Malcolm II. Duncan besteeg de troon in 1034, maar werd in 1040 vermoord door Macbeth.²¹ Bower begint zijn beschrijving van Duncan I positief, er heerste vrede onder zijn bewind en hij zorgde voor orden en wetshandhaving. Hij wordt echter verraderlijk vermoord door Macbeth waarna deze de troon opeist.²² Dat Duncan I dit niet zag aankomen en preventieve maatregelen trof is wat Bower hem kwalijk neemt:

The king, so it seems, was over-tolerant or careless in this instance, because he did not by kindness win over to friendship with him those who were accused by rumour or were under suspicion for any reason, or put them down by invoking the laws, or at least while dissembling cause himself to be more carefully guarded. (IV, c. 49, r. 65-69)

Het is volgens Bower dus onverstandig om als koning te goed van vertrouwen te zijn. Een koning moet altijd op zijn hoede zijn om complotten en samenzweringen tegen hem te ontmaskeren. Is hij dat niet, en vertrouwt hij te gemakkelijk op de loyaliteit van zijn onderdanen, dan wacht hem mogelijk hetzelfde lot als Duncan I. De opvolger van Duncan, Macbeth, komt er zelf ook niet goed vanaf in Bower's bespreking van zijn koningschap. Macbeth was volgens Bower een onrechtmatige koning, doordat hij de troon in bezit kreeg door koningsmoord. Eenmaal koning begon Macbeth een harde bloedige jacht op de rechtmatige troonopvolger Malcolm Canmore, de zoon van Duncan I, en zijn aanhangers:

¹⁹ S. Mapstone, 'Bower on kingship,' in D.E.R. Watt (ed.) *Bower's Scotichronicon vol. 9* (Aberdeen 1998), 323.

²⁰ W. Bower (vertaling D.E.R. Watt), *Scotichronicon vol. 2* (Aberdeen 1989), 355.

²¹ Ibidem, 419-421.

²² Ibidem, 427.

Inchcolm abbey
Bron: flickrhyvemind.net

So he [Macbeth] condemned to various punishments many of the mag-nates who were bound by a vow of conspiracy and especially those whom he knew were close friends of Malcolm (Canmore). Some of them he consigned to execution, some he thrust into squalid prison, others he reduced to extreme poverty by confiscating all their goods. (IV, c.51, r. 30-35)'

Het mag duidelijk zijn dat Macbeth hier als een ordinaire usurpator en tiran wordt beschreven, die door geen ander recht dan dat van de sterkste de Schotse troon bezet hield.²³ Het grote verschil met andere streng en meedogenloos regerende koningen die Bower wel in een positief daglicht stelt, is dat Macbeth zijn positie onrechtmatig verkregen heeft. Hieraan hecht Bower grote waarde.

Het zijn echter niet altijd Schotten waarover Bower zijn waardeoordeel uitspreekt. In het geval van de verovering van Engeland door hertog Willem van Normandië, die daarmee de eretitel 'De Veroveraar' verdiende, heeft Bower geen goed woord over voor de koning die zijn kroon aan Willem verliest; Harold II Godwinson. Enige tijd voordat Edward de Belijder stierf, toenmalig koning van Engeland, leed Harold schipbreuk op de Normandische kust. In gevangenschap van Willem kon hij weinig anders dan zijn loyaliteit aan Willem te zweren, waarna hij terug kon keren naar Engeland. De eed was dus niet veel waard gezien de situatie waarin hij afgedwongen werd. Na de dood van Edward de Belijder werd Harold II door de hoge Angelsaksische adel gekozen als nieuwe koning, een gebruik dat de Angelsaksen niet vreemd was. Bovendien had De Belijder Harold op zijn sterfbed benoemd tot troonopvolger. Een feit dat zelfs de Normandische geschiedschrijvers niet betwistten. Willem beriep zich op de eed die Harold hem gezworen had en eiste de Engelse troon op.

In de strijd die volgde moest Harold II het onderspit delven en won Willem de troon. Bower praat deze gang van zaken goed door Harold neer te zetten als de usurpator, niet Willem, ondertussen draait hij er ook zijn hand niet voor om wat feiten te verdraaien:

When Harold was intending to sail to Normandy, and the wind was against him, he put in at Ponthieu. He was arrested by Guy the local count, and was held in custody until William the Bastard set him free. He was given William's sister in matrimony, and did homage and swore fealty to him. (...) So when king Edward was dead, Harold like a madman disregarded the oath he had sworn to William the Bastard concerning the kingdom of England, namely that after the death of King Edward he would keep the kingdom for him, and usurped the throne, losing his life as a consequence. (V, c.13, r. 129-133, 143-147)

Door van Harold de usurpator te maken, rechtvaardigt Bower de invasie van Engeland door Willem van Normandië. Een ander Engels voorbeeld van slecht koningschap is volgens Bower de heerschappij van Edward I, hij beschrijft hem regelmatig als 'the tyrant Edward'.²⁴ De plaats die dit soort voorbeelden van slecht koningschap hebben, wordt naarmate de kroniek vordert overgenomen door andere problemen die met koningschap te maken hebben. Tirannen kunnen namelijk gerechtvaardigd verdreven en vervangen worden. Dit is anders in gevallen waarin een koning geen slechte beslissingen neemt, maar eerder niet of nauwelijks regeert. Er is dan geen sprake van bewust slecht koningschap, maar eerder van zwak koningschap, dat ook slecht is voor het land. Voorbeelden volgens Bower hiervan zijn het bewind van Malcolm IV en Robert III. Problemen die te maken hebben met zwak koningschap doen zich ook vaak voor in het geval van een minderjarige koning, die nog niet in staat is effectief te regeren. Dit is te zien in het geval van Alexander III. Om met het geval van Malcolm IV te beginnen; Bower keurt het met harde hand regeren soms goed, maar is zeker geen voorstander van een tiranniek bewind. Het koningschap van Malcolm IV laat voor hem het andere uiterste zien. Deze koning was zo vroom dat hij regeren geen prioriteit vond, dat kwam het land niet ten goede:

Indeed, because of the very intensity of the love of God within him he had fixed his mind so unremittingly on the things of heaven that, scorning all earthly affairs, he almost abandoned the care and administration of his kingdom.

Bower maakt hier duidelijk dat in zijn ogen een koning als voornaamste taak het regeren heeft. Het lijkt op het eerste gezicht misschien raar dat een geestelijke als Bower de grote vroomheid van Malcolm

²³ Bower, *Scotichronicon* vol. 2, 427.

²⁴ W. Bower (vertaling D.E.R. Watt), *Scotichronicon* vol. 6 (Aberdeen 1991), 329, 339.

afkeurt. Bower was naast zijn bezigheden als abt echter ook nauw betrokken bij staatsaangelegenheden en het is waarschijnlijk de politiek commentator in hem die hier spreekt. Een andere zwakke koning was naar Bower's mening Robert III, die regeerde van 1390 tot 1406. Volgens Bower was de oorzaak hiervan dat de koning lichamelijk zwak was:

In this king's [Robert III] time there was an abundance of provisions in the kingdom, but a great deal of dissension, strife and brawling among the magnates and leading men, because the king, being bodily infirm, had no grip anywhere. (...) There were also very often raids in the Borders and worthless truces.. (XV, c.19, r. 1-4)

Het feit dat er tijdens de regering van Robert III twisten en conflicten waren onder de adel en er in het land een onveilige situatie was ontstaan waartegen de koning verzuimde op te treden, waren in dit geval voor Bower redenen het bewind van Robert III als negatief te beschouwen. Concreet doelt hij hier onder andere op de plundering door Alexander Stewart van enkele kerkgebouwen in Elgin en Forres in de zomer van 1390.²⁵ In Bower's ogen is een krachtige koning die sterk is van lijf en leden noodzakelijk om de vrede en rust in het rijk te waarborgen.²⁶ Andere problemen ziet Bower wanneer het gaat om het bewind van een minderjarige koning, zoals in het geval van Alexander III, die koning werd op achtjarige leeftijd in 1249. In het geval van een minderjarige koning werd het land praktisch bestuurd door zijn raadgevers, dat dit geen succes bleek is te lezen in Bower's passage hierover:

(...) There were as many kings as there were counsellors. For in those days you could see examples of oppression of the poor, disinheriting of nobles, exactions laid upon the inhabitants, pillage of the common people, sacrilegious thefts of teinds and the violations of churches, so that it could rightly be said: 'Woe to the land whose king is a boy.' (X, c.5, r. 4-9, p. 303)

Deze beschrijving van de situatie waarin een land verzeild raakte wanneer een kind op de troon terechtkwam laat aan duidelijkheid niets te wensen over. Een minderjarige koning is een ramp voor het land, zo vindt Bower. In Bower's eigen tijd bevindt Schotland zich wederom in zo'n situatie wanneer James I vermoord wordt en zijn zoon-tje James II als minderjarige tot koning wordt gekroond.

Samenvattend zijn Bower's beschrijvingen van slecht koningschap onder te verdelen in twee categorieën. De eerste categorie bestaat uit koningen die bewust laakbaar gedrag vertonen, zoals

seksuele uitpattingen en het negeren van goede adviezen en raad. Ook onvoorzichtigheid van een koning valt hieronder, in Bower's ogen bevat het gezegde 'regeren is vooruitzien' wel degelijk waarde. Verder valt in deze categorie tiranniek gedrag, zoals het executeren, gevangennemen of onteigenen van onderdanen zonder legitieme redenen. Tenslotte is onder deze noemer lethargisch gedrag van de koning te scharen waardoor het bestuur van het land in gevaar komt, bijvoorbeeld als de koning teveel met andere zaken bezig is zoals het geloof of als hij lichamelijk te zwak is om zijn koningschap succesvol uit te oefenen. De andere categorie bestaat uit de problemen die ontstaan wanneer er een minderjarige koning op de troon komt. In dat geval is de slechte situatie waarin het land afglijdt niet zozeer bewust de schuld van de koning, maar meer het gevolg van het feit dat het land in die situatie de facto geregeerd wordt door verschillende edelen en ten prooi valt aan factiestrijd en de willekeur van tijdelijke, zichzelf verrijkende regenten.

Buiten het feit dat Bower voortdurend duidt wat goed en slecht koningschap is, wijst hij ook op de het feit dat diens onderdanen loyaal moeten zijn. Wanneer hij schrijft over de samenzwering tegen Alexander III geleid door Walter Comyn grijpt hij de dood van laatstgenoemde aan om nog eens te benadrukken dat disloyaliteit aan de koning nooit tot iets goeds zal leiden. Bower benadrukt het belang voor het land van adellijke loyaliteit aan de koning met deze passage: 'He [Walter Comyn] had been the ringleader of those who had kidnapped the king. As I said earlier these Comyns were in the lead among those who rose against the king: as a consequence their name is now, so to speak, obliterated in the land, despite the fact that at that time they were multiplied beyond number in the ranks of magnates of the kingdom. (...) Therefore knights and magnates ought to pay greater attention to the words of the apostle: 'Honour the king.' (X, c.11, r. 30-39, p. 323)'

Goed koningschap volgens Bower

Nu we een helder beeld hebben van Bower's visie op verkeerd koningschap is het tijd om te bekijken wat Bower goed koningschap vindt, en hoe volgens hem de ideale koning zou moeten regeren en zich zou moeten gedragen. Behalve tijdens het beoordelen van verschillende koningen in de geschiedenis, spreekt Bower hierover in algemene zin. Zo wijdt hij enkele hoofdstukken van zijn kroniek aan een uitgebreide vorstenspiegel; hij geeft goede raad aan koningen, beschrijft de plichten die een koning zoal heeft en hoe deze zich dient te gedragen.

(...) [T]he king or prince of any kingdom should always have God before

²⁵ S.I. Boardman., *The early Stewart kings: Robert II and Robert III, 1371-1406* (East Linton 1997), 302.

²⁶ Ibidem, 302-303.

²⁷ W. Bower (vertaling D.E.R. Watt), *Scotichronicon vol. 5* (Aberdeen 1990), 291-293.

in his mind's eye in all his deeds, and learn to avoid vices, especially pride the root of all vices. He should be zealous to turn his spirit at last from gluttony and lust which unfailingly weaken the hearts of rulers. He should do his best to restrain the more and the less powerful administrators of the laws from undue exactions from the people and from pillaging and slaughter, and constantly to restrain evildoers by means of just laws. (IV, c.5, r 3-10, p. 281)

Bower wijst er hier op dat een goede koning altijd God in gedachten zou moeten hebben wanneer hij regeert. Hij moet zich verre houden van zonden als trots, gulzigheid en lust want die leiden tot niets dan ellende. Verder moet een koning rechtvaardige wetten uitvaardigen en de zwakken tegen machtsmisbruik van de machtigen beschermen. Ook moet hij zijn bevolking beschermen tegen plundering en moord en kwaadwilligen in het algemeen afhouden van hun slechte daden. Om tot een dergelijk wijs beleid te komen zou een koning de raad die staat in het Oude Testament moeten opvolgen:

So the Holy Spirit in the first text tries to persuade kings to observe four principles, namely humility in learning, in the words 'Hear, kings', subtlety in paying attention, 'Understand', eagerness in enquiring, 'Learn', and strictness in execution, 'Judges of the ends of the earth'. (IV, c.5, r. 35-39, p.283)

Hierna legt Bower uit dat een goede koning moet luisteren om tot wijsheid te komen, maar het is niet genoeg om alleen te luisteren, een koning zou deze adviezen ook moeten begrijpen. Ten slotte moet hij de goede beslissingen die hij als gevolg van zijn verkregen wijsheid neemt uitvoeren met overtuiging en volharding.²⁸ Na deze abstracte uitleg volgt een verhandeling waarin Bower het verdwijnen van vele volkeren verklaart doordat deze gezondigd hadden tegen de wil van God en dat ze daarom door Hem vernietigd of ten val gebracht zijn. Bower vertelt dat dit eerste het geval was bij het Joodse volk en bij de Goten. De Britten en Ieren zijn doordat ze zondig waren, verdreven van hun oorspronkelijke woonplaatsen door nieuwkomers en leefden daarna een abominabel bestaan.²⁹ Na deze meer morele uiteenzetting over welke goede eigenschappen een koning zou moeten bezitten om zijn rijk met succes te besturen spreekt Bower verderop in zijn vierde boek meer concreet over de plichten die een koning heeft:

Just as antiquity tells us, kings ought to observe three functions, namely that they establish reasonable laws by their wisdom, secondly that they bring malefactors to justice by means of their power, thirdly that

they grant mercy to those who need it freely and compassionately. And in response to these three functions their subjects ought to show three qualities, honour, fear and love. For a king who establishes rational laws wisely deserves to be held in honour; a king who punishes rebels through his power ought to be feared; but above all he who rules mercifully ought to be loved. (IV, c. 50 r. 1-9, p. 423)

Een koning heeft dus drie taken, hij moet wijze wetten invoeren, de orde en veiligheid in het land garanderen en kwaadwillenden hard aanpakken, maar tegelijkertijd vol van genade regeren voor hen die geen kwaad in de zin hebben. Dit is een belangrijke passage waarin in een notendop de visie van Bower op koningschap is samengevat. Het is het beeld van een wijze vorst, streng maar rechtvaardig, dat hij hier schept. Dit ideaalbeeld is bij veel van zijn koningsbeschrijvingen tussen de regels door te lezen, maar wordt hier duidelijk uiteengezet.

Behalve deze theoretische verhandelingen over hoe een

Kenneth I MacAlpin als 'Vader des Vaderlands' van de Schotse natie

koning zich zou moeten gedragen, is Bowers idee van goed koningschap en de ideale koning voor het land ook af te lezen uit de lof die hij voor verschillende koningen heeft. Een voorbeeld hiervan is David I, die regeerde van 1124 tot aan zijn dood in 1153. Bower staat overigens niet alleen in zijn loftuitingen voor David I, ook Bernard van Clairvaux en zelfs William van Malmesbury laten zich positief over hem uit.³⁰ Bower zegt het volgende over David wanneer deze is gestorven:

(...) for we have lost a man who lived not for himself, but for everyone, taking care of everyone, taking thought for the welfare of all; director of morals, judge of wickedness, encourager of virtues, his life was a pattern of humility, a mirror of justice, an example of chastity. (...) whose gentleness had made him loveable, whose justice had made him to be feared.. (V, c.46, r. 17-21, r. 24-25, p. 143)

Hier zien we in de praktijk de goede eigenschappen van de ideale koning voorbij komen, gevreesd door zijn rechtvaardige maar strenge beleid, maar geliefd door zijn volk. De opmerkingen over zijn toegankelijkheid voor zijn onderdanen en zijn geliefdheid zijn belangrijk. Hier is Bower weer bezig met het scheppen van een eenheidsgevoel onder de Schotten om de persoon van de koning. Andere voorbeelden van wat volgens Bower goede koningen zijn, vinden we in zijn vierde boek. Hierin bespreekt hij Kenneth I MacAlpin, die hij neerzet als een soort 'Vader des Vaderlands' van de Schotse natie omdat hij

²⁸ Bower, *Scotichronicon* vol. 2, 283.

²⁹ Ibidem, 287-289.

³⁰ G.W.S. Barrow, *Scotland and its neighbours in the Middle Ages* (London 1992), 46-47.

Kenneth I MacAlpin
'Vader des vaderlands', William Hole (1846-1917)
Bron: Scottish National Portrait Gallery, Edinburgh

de koninkrijken van de Schotten en Picten verenigde:

He was a brave and prudent man, famous for his penetrating intellect and a very daring leader in battles. He used amazing cunning in leading the Scots against the kingdom of the Picts. (...) after the treaty was broken the Picts allied themselves with the pagan Saxons for the purpose of exterminating the Scots. (IV, c. 3, r. 16-18, p. 275)

It was not only the kings and leaders of that (Pictish) people that were destroyed in this way but its whole stock and race also is said to have been lost together with its own distinctive language, so that whatever is found attributed to them in the works of old writers is believed by most people to be fictitious or apocryphal. (IV, c. 4, r. 24-28, p. 279)

Kenneth killed Druston the last king of the Picts at Scone and thus became the first sole ruler of both kingdoms, namely that of Scotland and that of Pictavia. (IV, c. 4, r. 43-46, p. 281)

In deze passages zet Bower Kenneth I neer als een soort redder van de Schotse natie, die de Schotten voor uitroeiing door de Saksen en Picten behoedt. Tegelijkertijd maakt Bower van Kenneth de vader van het huidige Schotland, door te stellen dat hij voor het eerst de beide koninkrijken verenigde. Bower schept hier dus een beeld van een verenigd Schotland dat ver teruggaat in de geschiedenis ten opzichte van zijn eigen tijd. Bovendien geeft Bower aan dat Kenneth I als koning de steun van alle Schotten had wanneer hij schrijft dat er massaal om zijn dood gerouwd werd:

(...) to the accompaniment of the great lamentation of the Scots he was buried on the island of Iona (IV, c.9, r. 23-24, p. 295)

Bower geeft nog meer voorbeelden van wat in zijn ogen goede koningen van vroeger waren. Domnall (of Donald) en Giric zijn er hier twee van. Deze koningen uit de vroege Middeleeuwen worden door Bower niet erg uitgebreid besproken, wel geeft hij kort enkele van hun eigenschappen aan. Bij Domnall benadrukt hij vooral de kwaliteiten van een sterke heerser die voor vrede kan zorgen. Terwijl we bij Bower's beschrijving van Giric deugden als vergeving, mededogen en vroomheid zien langskomen. Ook hier wordt de nadruk weer gelegd op de kracht van het koningschap van de betreffende koning, en dat hij zorgde voor een situatie van vrede in het land.

He [Domnall] was a distinguished soldier, brave and ready for all war-like exploits, and he gloriously won repeated victories and triumphs in the conquest of the Picts. He strove to foster peace and harmony with the neighbouring kingdoms and kings (IV, c. 15, r. 5-9, p. 311)

He [Giric] immediately established firm peace throughout all the territory of his kingdom. He granted full pardon to all those who, he knew, had offered resistance to him in battle and won them over to genuine friendship with himself. Nor at the beginning of his reign was he unmindful or heedless of the worship of God. (IV, c. 17, r. 5-10, p. 319)

Het zijn echter niet alleen Schotse koningen waarover Bower te spreken is. Dit bewijst zijn analyse van het koningschap van Philips II Augustus van Frankrijk:

This Philip had excellent qualities. In the same measure as he himself feared and revered God, so he steadfastly insisted that all who were at his court should show Him that same reverence. (...) he so detested the immoderate oaths which are frequently sworn by dice players in royal courts or taverns that whenever a knight or some other player chanced to swear (beyond what was necessary) in his presence, he immediately had him thrown into some river or lake. (VIII, c. 27, r. 30-37, p. 333)'

In deze passage zien we wat Bower betreft de ideale verhouding tussen vroomheid en daadkracht. Waar hij het afkeurde dat Malcolm IV zich verloor in religieuze aangelegenheden en nauwelijks meer aan regeren toekwam, zien we in Philip II de benodigde vroomheid gecombineerd met de daadkracht van een sterke vorst. Hij tolereert namelijk niet dat er gevloekt en dus gezondigd wordt. Hij reageert hierop rigoureus, maar volgens Bower gerechtvaardigd, door de zondaar in een rivier of meer te laten werpen. De daadkracht van Phi-

lips wordt nog uitgebreider vermeld wanneer Bower even verderop spreekt over Philips' strafexpedities tegen plunderende edelen in zijn land die de nodige kerken brandschatten.³¹ Wanneer Bower in zijn kroniek is aanbeland bij de dood van Philips II grijpt hij deze gelegenheid aan om nog meer lovenswaardige zaken over hem te vertellen. Hij geeft verschillende voorbeelden uit het leven van de koning waaruit blijkt wat een wijs en krachtig heerser Philips was.³²

In Bower's beschrijving van Alexander II zien we dezelfde deugden beschreven worden. Alexander wordt beschreven als een rechtvaardige en sterke koning, die desondanks genadig en met mededogen regeerde over zijn zwakkere onderdanen:

Alexander II, who always hated wrong-doing and loved equity and justice, (...) As a follower of this way of life he proved to be a source of strength to his fellow-soldiers, appreciative to religious, humble before priests, modest to his people, compassionate to the unfortunate, generous to those in need, kindly with horses, sober with the arrogant, alarming to malefactors and merciful towards the defeated. (IX, c. 63, r. 6-7, 19-24, p. 191-193)

Hierna volgt nog een opsomming waarin al deze aspecten in concrete voorbeelden over het voetlicht komen maar om die allemaal te bespreken zou te ver voeren, bovendien is dit niet nodig voor dit onderzoek.³³ Woorden van dezelfde lovende strekking als hierboven heeft Bower over voor het koningschap van Alexander III, zoals te lezen is in het tiende boek van zijn kroniek:

He (Alexander III) was affable in his speech, likeable in appearance, gifted with wisdom, famed for his moderation, unshakeable in his inner strength and well-tryed in his outward strength, unwavering in the severity of his justice, unremitting in his forbearance, strong in patience, gentle in humility, unstinting in his charity and fair in all things. Thus he could rightly be called a king on the merits of his integrity and his even-handed justice, because he ruled himself and his people rightly, granting each person his rights. (X, c. 41, r. 6-14, p. 421-423)

Ook in deze koningsbeschrijving komen wijsheid, rechtvaardigheid, kracht en mededogen naar voren als de meest belangrijke eigenschappen die van een koning, een goede koning maken. Dit is eveneens het geval in het veertiende boek van Bower's kroniek. Daar geeft hij nogmaals aan dat hij het belangrijk vindt dat een koning eigenschappen als geduld, rechtvaardigheid, kracht en mededogen

bezit: I am strongly of the opinion that the king is to be commended for this action when in his capacity as the legislator he was entitled and able to punish law-breaking, and yet was moved by mercy and preferred to exercise forgiveness. (XIV, c. 26, r. 1-4, p. 327)

David II, die regeerde van 1329 tot 1371, is een ander voorbeeld van een koning die blijk gaf van goede eigenschappen aangaande het besturen van het land. Bovendien was zijn regeerperiode ook natievormend. Bower verklaart namelijk dat David II tijdens zijn bewind alle verschillende bewoners van Schotland effectief verenigde zodat ze zich één volk voelden:

King David reformed his kingdom with excellent laws, he punished rebels, he calmed his subjects with undisturbed peace, and he united to their fatherland by means of one legal contract Scots speaking different tongues, both the wild caterans and the domesticated men with skills. (XIV, c. 34, r. 24-27, p. 359)

In deze passage komt wederom de visie van Bower naar voren wat betreft goed koningschap en de natievormende rol die koningen in zijn ogen hebben. De rol die hij koningen daarin geeft is door ze in zijn kroniek voor te stellen als samenbinders van het rijk. Ook noemt hij weer de kwaliteiten die een goed koning moest bezitten; wijsheid, want David II maakte goede wetten; rechtvaardigheid, want hij strafte rebellen; en krachtdadigheid, want hij zorgde voor een toestand van vrede in het land. Ook in het geval van deze koning wordt door Bower niet nagelaten te benadrukken hoezeer de Schotten treurden om het verlies van hun geliefde vorst.³⁴ Deze analyse van Bower's visie op goed koningschap eindigt met zijn beschrijving van James I, die hij van nabij meegemaakt heeft en zeer hoog achtte.³⁵ Bower is erg uitgebreid in het beschrijven van alle goede eigenschappen van James I. Hij schrijft over de muzikaliteit van de koning, zijn leergierigheid, zijn sportiviteit en lichamelijke kracht.³⁶ Belangrijker zijn echter de kwaliteiten die hij terloops noemt: voorzichtigheid, matigheid, kracht, rechtvaardigheid:

Besides these Works of the cardinal virtues, that is prudence and justice, fortitude and temperance and the like, which demonstrate the effectiveness of an upright disposition.. (XVI, c. 31, r. 1-3, p. 315)

Ook gaat Bower nog uitgebreid in op de perfecte vredige en stabiele staat waarin het land verkeerde onder het bewind van James I.³⁷ In

³¹ W. Bower (vertaling D.E.R. Watt), *Scotichronicon* vol. 4 (Aberdeen 1994), 335.

³² Bower, *Scotichronicon* vol. 5, 119-127

³³ Bower, *Scotichronicon* vol. 5, 193

³⁴ W. Bower (vertaling D.E.R. Watt), *Scotichronicon* vol. 7 (Aberdeen 1996), 363

³⁵ Bower, *Scotichronicon* vol. 9, 206

³⁶ W. Bower (vertaling D.E.R. Watt), *Scotichronicon* vol. 8 (Aberdeen 1987), 305-309

³⁷ Bower, *Scotichronicon* vol. 8, 319-325

de proloog van zijn zestiende boek zet Bower dit ideaalbeeld tegenover zijn eigen huidige tijd, waarin het land ten prooi is gevallen aan factiestrijd, plundering en onrecht.³⁸ Hij zegt het zelf als volgt:

As I reflect on the precarious state of this realm, that is on the degree of opulent tranquility and desirable rectitude in the days of Sir James our dead king of glorious memory, whose activities and vicissitudes I am now going to relate, and as I compare these deeds with the deceit of the present era, I should like to weep rather than unravel the web of more recent annals. (XVI, c.1, r. 1-6, p. 217)

Dat Bower zelf in een dergelijke situatie verkeerde verklaart mede zijn voorkeur voor een sterke koning. Er moet in ogenschouw genomen worden dat Bower zijn gehele kroniek in een dergelijk voor hem onaangenaam maatschappelijk klimaat schreef, en de oplossing die hij voor deze precaire situatie had waarin Schotland verkeerde, was het hebben van een sterke koning.

Conclusie

We hebben na analyse van passages in de *Scotichronicon* een beeld kunnen scheppen van de ideale koning volgens Walter Bower, de schrijver van de kroniek. Dit is een sterke en wijze koning die open staat voor adviezen van anderen, zonder zich daardoor volledig te laten leiden. Hij regeert streng doch rechtvaardig en is meedogenloos tegenover zijn vijanden en lieden die de stabiliteit van het land in gevaar brengen, maar vol van genade tegenover zijn goedwillende onderdanen. Bower scheidt in zijn beschrijvingen van goede koningen bovendien het beeld dat de koning een belangrijke samenbindende factor in het land is, waarin alle Schotten van het land zich kunnen herkennen. Door bij zijn koningsbeschrijvingen aandacht te besteden aan de centrale plaats van de persoon van de koning in de Schotse maatschappij baant hij de weg voor het geaccepteerd raken van een idee van een verenigde Schotse natie lang vóór zijn eigen tijd. De visie van Bower op koningschap was dus dat het sterk en rechtvaardig moest zijn, dit was noodzakelijk om de stabiliteit en vrede in het land te handhaven. Tegelijkertijd gebruikt hij goed en succesvol koningschap als middel om de Schotse natie te binden. Dit doet hij door de eenheid van het Schotse volk door de eeuwen heen te benadrukken en de persoon van de koning speelt daar een belangrijke rol in. Bijvoorbeeld bij het rouwen om een overleden koning of de rol die een koning speelde in de strijd tegen vijanden. Voor Bower stond het buiten kijf dat de koning een grote rol had in het natievormingsproces binnen de landsgrenzen.

Primaire bronnen:

De geraadpleegde versie van de kroniek betreft een synoptische editie in Latijn en Engels onder redactie van D.E.R. Watt.

- Bower, W., *Scotichronicon* vol. 1, D.E.R. Watt (ed.), (Aberdeen 1993)
- Bower, W., *Scotichronicon* vol. 2, D.E.R. Watt (ed.), (Aberdeen 1989)
- Bower, W., *Scotichronicon* vol. 3, D.E.R. Watt (ed.), (Aberdeen 1995)
- Bower, W., *Scotichronicon* vol. 4, D.E.R. Watt (ed.), (Aberdeen 1994)
- Bower, W., *Scotichronicon* vol. 5, D.E.R. Watt (ed.), (Aberdeen 1990)
- Bower, W., *Scotichronicon* vol. 6, D.E.R. Watt (ed.), (Aberdeen 1991)
- Bower, W., *Scotichronicon* vol. 7, D.E.R. Watt (ed.), (Aberdeen 1996)
- Bower, W., *Scotichronicon* vol. 8, D.E.R. Watt (ed.), (Aberdeen 1987)
- Bower, W., *Scotichronicon* vol. 9, D.E.R. Watt (ed.), (Aberdeen 1998)

Bibliografie:

- Barrow, G.W.S., *Scotland and its neighbours in the Middle Ages* (London 1992)
- Boardman, S.I., *The early Stewart kings: Robert II and Robert III, 1371-1406* (East Linton 1997)
- Brown, M., 'Vile times: Walter Bower's last book and the minority of James II,' *Scottish Historical Review* 79:2:208 (Edinburgh 2000) 165-188.
- MacQueen, H.L., 'Scotland politics, government and law,' in S.H. Rigby, (ed.), *A Companion to Britain in the Later Middle Ages* (Oxford 2003) 283-308.
- Mapstone, S., 'Bower on kingship' in D.E.R. Watt, (ed.), *Bower's Scotichronicon* vol. 9 (Aberdeen 1998) 321-338.
- Watt, D.E.R., 'A national treasure? The *Scotichronicon* of Walter Bower,' *Scottish Historical Review* 76:1:201 (Edinburgh 1997) 44-53.
- Watt, D.E.R., 'Biography of Bower' in D.E.R. Watt, (ed.) *Scotichronicon* vol. 9 (Aberdeen 1998) 204-208.

³⁸ Bower, *Scotichronicon* vol. 8, 217.

6 x Napoleon voor slechts 20 euro

Voor het eerst uitgebreid beschreven: de tocht die keizer Napoleon in 1811 door ons land maakte.

Napoleon reisde van Zeeland tot Texel, van Katwijk tot Nijmegen, verbleef twee weken in het Paleis op de Dam, wilde met eigen ogen zien hoe het met de verdedigingswerken stond waarmee aartsvijand Engeland moest worden tegengehouden. In 2011 gaf Stichting ThemaTijdschriften 6 nummers *Napoleon in Nederland 1811-2011* uit, zes nummers waarin dit bijzondere geschiedenisverhaal 200 jaar na dato meeslepend wordt verteld en aantrekkelijk in beeld gebracht.

Stuur een mail naar info@thematijdschriften.nl en bestel de 6 nummers voor slechts 20 euro, inclusief portokosten.

“*Napoleon in Nederland 1811-2011* biedt de lezer met ook maar een beetje belangstelling voor Napoleon interessante en vermakelijke lectuur. Vermakelijk omdat de makers oog hebben voor *petite histoire*.”

Het Parool

“In elk tijdschrift wordt Napoleons tocht door één of twee provincies gevolgd. Dat gebeurt met fraai geïllustreerde achtergrondverhalen, maar ook met kaartjes, zodat de lezer de tocht van de Corsicaan kan volgen.”

NRC Handelsblad

ThemaTijdschrift no 2:
Felis Cotus kat en mens
4.000 jaar samen
Verschijnt
29 juni